

Advies ontwerpdecreet leersteun

**Advies op vraag van Ben Weyts, minister van
Onderwijs en Vorming**

Datum van publicatie: 23 september 2022

Contactpersoon: Veronique Deblon | veronique@noozo.be

NOOZO | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be
Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	5
2. Situering	9
2.1 Adviesvraag	9
2.2 Samenvatting van het leersteundecreet	9
Inschrijven en curriculum	10
Leersteuncentra	11
3. Positieve punten	13
4. Visie	14
4.1 Bouwstenen voor inclusie	14
4.2 Eén zorgcontinuüm	17
4.3 Meer regie voor ouders en leerlingen	17
4.4 Een inclusieve onderwijscultuur	19
4.5 Monitoring	20
Gegevens verzamelen	20
Analyse van de cijfers en beleidsmaatregelen.....	20
Monitoring van kwaliteit	21
4.6 Aanbevelingen	21
5. Terminologie en concepten	22
5.1 Introductie van enkele nieuwe termen	22
5.2 Handelingsplanmatig werken	23
5.3 Aanbevelingen	26
6. Inschrijvingsprocedure	26
6.1 Inschrijvingsrecht	26
6.2 Rechtzetting van foute berichtgeving	31
6.3 Inschrijving van de leerling in buitengewoon onderwijs type 3	32
6.4 Inschrijvingsvoorwaarden OV4-verslag	32
6.5 Aanbevelingen	33

7. Curriculum	34
7.1 Het individueel aangepast curriculum	34
7.2 Studiebekrachtiging	36
7.3 Aanbevelingen	37
8. Basiszorg en verhoogde zorg	38
8.1 Versterking brede basiszorg en verhoogde zorg	38
8.2 Multidisciplinair team.....	40
8.3 Aanbevelingen	41
9. Leersteun	42
9.1 Termijn leersteuntraject	43
9.2 Mandaat van de leerondersteuners	45
9.3 Een visie op inclusie	46
9.4 Samen in cocreatie.....	47
9.5 Leersteunraad.....	47
9.6 Aanbevelingen	48
9.7 Syntra-opleidingen en duaal leren	50
9.8 Budget en telling.....	50
9.9 Aanbevelingen	52
10. Leerlingenbegeleiding en inspectie	52
11. Samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs	54
11.1 Deeltijds gewoon en buitengewoon onderwijs.....	54
11.2 Aanbevelingen	55
12. Beroep en bemiddeling	55
12.1 Aanbevelingen	56
13. Commissie inclusief onderwijs	56
14. Transversaal beleid	57
14.1 Aanbevelingen	58
Bijlage 1: begrippenlijst.....	58

Bijlage 2: samenstelling van de werkgroep.....	61
Eindnoten.....	62

1. Samenvatting

Een nieuw leersteundecreet zorgt voor een hervorming van het onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Het decreet zet in op:

- Een betere ondersteuning van schoolteams op vlak van brede basiszorg en verhoogde zorg.
- Onderwijspartners (zoals het CLB, de pedagogische begeleidingsdienst en onderwijsinspectie) waken mee over de kwaliteit van leerlingenbegeleiding.
- Een leersteuncentrum levert ondersteuning. Er komt een ambt van leerondersteuner. De overheid wil hiermee de kwaliteit en continuïteit van de ondersteuning verbeteren.
- Er komt meer samenwerking en afstemming tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Scholen voor buitengewoon onderwijs werken actief aan de mogelijkheid tot overstap of terugkeer naar het gewoon onderwijs.
- Er komt een infopunt voor ouders waar ze met vragen terecht kunnen.

Sommige van deze veranderingen bieden kansen voor een beter inclusief onderwijs. Positieve punten in het decreet zijn:

- Het nieuwe leersteunmodel kan voor betere ondersteuning zorgen.
- Er komt een referentiekader voor kwaliteitsvolle leersteun. Dit kan de leersteun verbeteren (op voorwaarde dat schoolteams hier correct over worden bijgeschoold).
- De leersteun start vanaf de eerste dag van het schooljaar en er zijn procedures om snel op te starten.
- Leerlingen met een individueel aangepast curriculum (IAC) kunnen makkelijker een studiebewijs (of attestering) verkrijgen via de klassenraad.

- De onderwijsinspectie zal toezien op de kwaliteit van leerlingenbegeleiding en waar nodig een begeleidingstraject opleggen aan scholen of CLB's.

Het leersteundecreet sleutelt aan de nodige hervorming voor ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Maar verder worden er te weinig stappen gezet om het onderwijs echt inclusief te maken. Daarom adviseren wij:

- ✓ Zorg voor een strategisch plan met concrete, meetbare doelstellingen en acties om meer leerlingen les te laten volgen via inclusief onderwijs. Elke hervorming van het onderwijs zou deel moeten uitmaken van een plan op lange termijn richting één inclusief onderwijssysteem. We zien te weinig beleidsmatige vooruitgang op het vlak van de realisatie van kwalitatief inclusief onderwijs (zoals ook voorgeschreven door het VN-Verdrag).
- ✓ Zet deze inclusieshift op de rails via een veranderingsproces dat rekening houdt met enkele bouwstenen die nodig zijn om succesvolle stappen vooruit te zetten: aandacht voor de urgentie, visie en consensus op vlak van inclusie en dit via een planmatige aanpak met de juiste inzet van middelen en competenties.
- ✓ Zorg ervoor dat alle leren toegankelijk wordt voor iedereen. Een globale visie op inclusief onderwijs vertrekt vanuit universeel ontwerp voor leren. Wij verwachten dat leerkrachten tijdens hun professionaliseringstraject aan de slag leren gaan met universeel ontwerp.
- ✓ Zorg voor een juiste en positieve communicatie over het leersteundecreet en hervorming van het ondersteuningsmodel. Onjuiste berichtgeving over het inschrijvingsrecht van leerlingen moet worden rechtgezet. Vanuit NOOZO vrezen we dat foute toelichtingen en berichtgeving over het inschrijvingsrecht blijven hangen aan de schoolpoort. We verwachten gerichte acties om wijzigingen rond het leersteundecreet correct over te brengen aan scholen.

- ✓ Bied scholen die oordelen dat redelijke aanpassingen disproportioneel zijn ondersteuning en middelen om een kwaliteitsvol inclusief onderwijstraject te organiseren. Het inschrijvingsrecht moet gevrijwaard blijven.
- ✓ Werk de ondersteuning op basis van een open einde financiering uit.
- ✓ Bied ouders en leerlingen meer mogelijkheden om de regie over het onderwijstraject in handen te nemen. Dit kan op volgende manieren:
 - Er is nood aan bemiddeling en ondersteuning van ouders bij inclusietrajecten via het leersteuncentrum. We pleiten voor een goed uitgebouwd ondersteuningspunt in plaats van een informatiepunt.
 - Maak verplicht ruimte voor de vertegenwoordiging van ouders en ervaringsdeskundigen in leersteunraden.
 - Ondersteun ouders om volwaardig te kunnen participeren in leersteunraden. Voorzie de mogelijkheid om coaching aan te bieden vanuit vertegenwoordiging. Zorg ervoor dat ouders een beslissende en gelijkwaardige stem hebben in de leersteunraad.
- ✓ Neem de belangrijke principes uit het M-decreet, namelijk de tandem zorgcontinuüm en handelingsgericht werken, expliciet op in het leersteundecreet of op zijn minst in de memorie van toelichting. Het decreet promoot handelingsgerichte diagnostiek. Om de voordelen daarvan ten volle te benutten is het ook nodig om in te zetten op de methodiek waarop deze diagnostiek is gebaseerd.
- ✓ Streef naar volwaardige en actieve participatie van ouders én leerlingen en erken hun ervaringsdeskundigheid.
- ✓ Plaats inclusie centraal in de brede basiszorg, de verhoogde zorg en de leersteun.
- ✓ Zorg voor dezelfde kansen en middelen in gewoon en buitengewoon onderwijs. Dit kan onder andere door paramedische ondersteuning (zoals revalidatie en logopedie)

te voorzien op de gewone school. Deze ondersteuning moet binnen de schooluren gebeuren, zoals dit ook aangeboden wordt in het buitengewoon onderwijs.

- ✓ Het leersteuncentrum heeft de opdracht om een visie op leersteun uit te werken. NOOZO vraagt dat leersteuncentra ook een visie op inclusie uitwerken en hun beleid daarop afstemmen.
- ✓ Geef ouders niet alleen inspraak, maar ook het recht op ad hoc samenwerking met een ander leersteuncentrum. Die vraag tot samenwerking moet ook mogelijk zijn voor andere (welzijns-)organisaties.
- ✓ Geef leerondersteuners een mandaat dat hen in staat stelt om kwalitatieve ondersteuning aan te bieden op een inclusieve manier. Breng dit mandaat op zijn minst op gelijke hoogte van de CLB-medewerker. Er is nood aan een duidelijk functie- en ontwikkelingsprofiel voor de leerondersteuner.
- ✓ Er komt meer samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Inclusief onderwijs vraagt een andere aanpak dan buitengewoon onderwijs. Professionalisering van personeel (zowel in gewoon als buitengewoon onderwijs) is daarbij cruciaal.
- ✓ Maak werk van een centrale, neutrale organisatie als bemiddelaar in het leersteuntraject. Beleidsmakers willen het CLB inzetten als bemiddelaar, maar ouders ervaren deze instantie vaak als partijdig. We pleiten voor een laagdrempelige en neutrale dienst waar ouders terecht kunnen voor alle vragen rond bemiddeling of behandeling van klachten.
- ✓ Voorzie vertegenwoordiging van ouders en personen met een handicap in de commissie inclusief onderwijs. Zij verdienen een stem in het debat over het toekomstplan voor het inclusief onderwijs.

- ✓ Maak werk van transversaal beleid op het vlak van onderwijs. Om een kwaliteitsvolle omkadering van leerlingen met een ondersteuningsnood te voorzien is beleid over verschillende beleidsdomeinen heen nodig.
- ✓ Zorg voor een vlotte toegang tot het persoonlijk assistentiebudget (PAB) om assistentie thuis of op school te organiseren en financieren.
- ✓ Maak afspraken tussen Departement Welzijn en Departement Onderwijs over terugbetaling van vervoer in het gewoon onderwijs.

2. Situering

2.1 Adviesvraag

Het M-decreet voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften wordt ingeruild voor het nieuwe leersteundecreet. De minister van Onderwijs vroeg hierover advies aan NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap.

De werkgroep onderwijs nam deze vraag op. Diverse onderwijsspecialisten uit verschillende verenigingen namen deel aan deze bijeenkomsten (zie bijlage 2 voor de samenstelling). De werkgroep formuleerde een eerste ontwerp op basis van ervaringen en gesprekken met onderwijsexperts. Ook een klankbordgroep van ouders toetste onze aanbevelingen aan hun ervaringen. Daarna werkte de adviesgroep van NOOZO het advies af.

2.2 Samenvatting van het leersteundecreet

Vanaf het schooljaar 2023 – 2024 zou het nieuwe leersteundecreet van kracht moeten zijn. Via deze regelgeving wordt het onderwijs voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften ingericht.

Het leersteundecreet wil inzetten op de versterking van het gewoon onderwijs, de leersteun en het buitengewoon onderwijs. Dit gebeurt via:

- Een sterke basiszorg en verhoogde zorg in het gewoon onderwijs.
- Een duurzaam leersteunmodel met passende arbeidsvoorwaarden voor ondersteuners.
- Een volwaardige plaats en een versterking van de kwaliteit in het buitengewoon onderwijs.

In het decreet worden enkele nieuwe termen geïntroduceerd:

- **GC-verslag of verslag gemeenschappelijk curriculum** (vroeger: gemotiveerd verslag). Dit geeft recht op leersteun in de fase 'uitbreiding van zorg' aan leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen.
- **IAC-verslag**: verslag individueel aangepast curriculum (vroeger: verslag). Dit geeft toegang tot een individueel aangepast curriculum (IAC) in gewoon en/of buitengewoon onderwijs.
Wanneer een leerling het gemeenschappelijk curriculum niet kan volgen, kan in samenspraak met school, ouders (en waar mogelijk de leerling), de CLB-medewerker en ondersteuners een individueel aangepast curriculum (IAC) opgesteld worden.
- **OV4-verslag** geeft leerlingen toegang tot opleidingsvorm 4 en gewoon onderwijs binnen het gemeenschappelijk curriculum.
- **Handelingsplanmatig werken**: een cyclisch proces met de fases van beginsituatiebepaling, doelselectie, voorbereiding, uitvoering en evaluatie.

Inschrijven en curriculum

Een school kan een leerling weigeren, als de klassenraad beslist dat de redelijke aanpassingen disproportioneel zijn. Ouders die niet akkoord gaan met deze beslissing kunnen bemiddeling aanvragen bij het lokaal overlegplatform (LOP). Het LOP is voortaan verplicht om de school te betrekken. Ook het CLB krijgt een opdracht rond bemiddeling bij de afweging van redelijke aanpassingen. Een medewerker van het betrokken CLB neemt dit op. Indien dit niet volstaat, kan de hulp ingeroepen worden van

een ander CLB. Bij onenigheid tussen ouders, school en CLB over IAC-verslag of OV4-verslag kan een beroep gedaan worden op de Vlaamse Bemiddelingscommissie.

Scholen die meermaals leerlingen weigeren of achterblijven op het vlak van kwaliteitsvolle individueel aangepaste curricula en aandacht voor redelijke aanpassingen zullen door de onderwijsinspectie verplicht worden een begeleidingstraject te volgen.

Het leersteundecreet stuurt aan op meer samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Zowel gewoon als buitengewoon onderwijs zullen werken met het individueel aangepast curriculum (IAC). Het IAC zal de individuele en groepshandelingsplannen binnen het buitengewoon onderwijs vervangen. De bedoeling hiervan is om een overstap tussen de systemen te vereenvoudigen. Leerlingen zullen vlotter kunnen schakelen door het mogelijk te maken om halftijds les te volgen in gewoon of buitengewoon onderwijs. Het buitengewoon onderwijs krijgt de opdracht om af te stemmen met het gewoon onderwijs, en actief in te zetten op een eventuele terugkeer.

Leersteuncentra

De huidige ondersteuningsnetwerken worden omgevormd tot onafhankelijke leersteuncentra (47 leersteuncentra met uitzondering van specifieke leersteuncentra voor type 4, 6 of 7). Leersteuncentra van gemeenschapsonderwijs en officieel gesubsidieerd onderwijs zijn verplicht om samen te werken als ze in dezelfde regio actief zijn.

Een leersteuncentrum heeft de opdracht om leersteun te bieden aan scholen voor gewoon basis en secundair onderwijs. Dit gebeurt op basis van de ondersteuningsbehoeften van de leerling, van de leerkracht en van het schoolteam met een maximaal effect op de klasvloer. Leerondersteuner, leerkracht, leerling, ouders en het schoolteam werken daarvoor samen. De school en het leersteuncentrum betrekken het CLB waar nodig.

- Leerondersteuners krijgen een eigen statuut, conform dat van een zorgcoördinator.
- Het team is multidisciplinair samengesteld. Elk leersteuncentrum beschikt over zowel onderwijskundige expertise, handicapspecifieke expertise, inclusie-expertise als expertise op het vlak van coaching.
- Elk leersteuncentrum ontwikkelt een eigen visie en beleid rond leersteun. Zij communiceren deze visie naar de school, het CLB, de pedagogische begeleidingsdienst en de ouders.
- Een leersteuncentrum organiseert een informatiepunt voor ouders en scholen waar ze op een laagdrempelige manier informatie kunnen verkrijgen. Een leersteuncentrum voorziet een klachtenprocedure voor leerlingen, ouders en scholen.
- Leersteuncentra mogen scholen weigeren op basis van afstand. Dit is bedoeld om verplaatsingstijden van ondersteuners zoveel als mogelijk te beperken.

Elke school zal zelf kunnen kiezen bij welk leersteuncentrum ze aansluiten. Via de leersteunraad krijgen scholen inspraak in het beleid van het leersteuncentrum.

Leersteuncentra die niet over de geschikte expertise beschikken kunnen structureel of tijdelijk samenwerken met een ander leersteuncentrum. Dit kan ook op vraag en met inspraak van ouders.

Onderwijspartners krijgen een meer prominente rol: het CLB en de pedagogische begeleidingsdiensten zullen een proactieve rol opnemen om kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding te garanderen.

3. Positieve punten

Wij zien enkele positieve zaken aan het leersteundecreet:

- De intentie om de basiszorg en verhoogde zorg voor leerlingen te versterken.
- Leersteuncentra worden (voor een groot deel) uitgewerkt als zelfstandige en onafhankelijke organisaties.
- De ondersteuners krijgen een duidelijk statuut waardoor een deel van hen losgekoppeld wordt van het buitengewoon onderwijs. De invoering van het ambt geeft kansen op continuïteit in ondersteuning en in opbouw van expertise.
- De klassenraad krijgt de autonomie om aan een leerling met een IAC in uitzonderlijke gevallen een studiebewijs uit het gewoon onderwijs te verlenen. Het is dus niet meer nodig om hiervoor een gelijkwaardigheidsprocedure bij de onderwijsinspectie te doorlopen.
- Leersteun start vanaf de eerste schooldag van het schooljaar en elke nieuwe aanvraag wordt binnen een week beantwoord. Vanuit het perspectief van ouders en leerlingen kunnen we dit enkel toejuichen.
- Leerlingen uit het buitengewoon onderwijs krijgen de mogelijkheid om tijdens een proefperiode van 2 jaar les te volgen in het gewoon onderwijs. Het is positief dat zij zich vervolgens in hun gewone school kunnen inschrijven zonder ontbindende voorwaarden. Wij pleiten er echter voor om leerlingen meteen in te schrijven in de school voor gewoon onderwijs.
- Leerlingen die deeltijds buitengewoon en deeltijds regulier onderwijs volgen, hebben ook recht op tolkuren in het regulier onderwijs.

4. Visie

4.1 Bouwstenen voor inclusie

Het ontwerpdecreet leersteun heeft de intentie om verder te werken aan het draagvlak en geleidelijke realisatie van inclusief onderwijs. Daarbij wordt benadrukt dat men “doelstellingen tot inclusie pragmatisch en realistisch” wil invullen.ⁱ In [ons vorige advies](#) benadrukten we dat elke hervorming van het onderwijs deel moet uitmaken van een stappenplan richting één inclusief onderwijssysteem. Het nieuwe leersteundecreet zou dan ook een stap verder moeten gaan dan het M-decreet.

Het leersteundecreet lijkt een aantal knelpunten in het ondersteuningsmodel recht te zetten. Maar we missen de ambitie om meer leerlingen les te laten volgen via inclusief onderwijs. De memorie van toelichting start bijvoorbeeld met de baseline: ‘Gewoon onderwijs als het kan en buitengewoon onderwijs als het nodig is.’ We zouden de leuze willen omdraaien en pleiten voor: ‘wat in het buitengewoon onderwijs kan, zou ook mogelijk moeten zijn in het gewoon onderwijs.’

Getuigenis: “Als ouder word je vaak doorverwezen naar buitengewoon onderwijs zonder een woord gehoord te hebben over inclusie. Ook buitengewone scholen zouden de plicht moeten hebben om ouders te informeren over inclusieve alternatieven. Het beeld leeft dat er enkel expertise aanwezig is bij buitengewoon onderwijs.”ⁱⁱ

De minister van Onderwijs heeft onze vraag naar een plan op lange termijn duidelijk gehoord. Daarom volgt de oprichting van een onafhankelijke commissie van experts, academici, onderwijsprofessionals en ervaringsdeskundigen om zich te buigen over de evolutie naar een inclusief onderwijssysteem. We hadden dit project liever voorafgaand aan de hervorming van het leersteundecreet gezien. Toch kan de opdracht voor deze commissie zinvol zijn wanneer ze effectief zou leiden tot een plan van aanpak voor een hervorming op lange termijn.

De keuze tussen gewoon of buitengewoon onderwijs moet minstens evenwaardig zijn. Dat lijkt ook na de voorgestelde hervorming van de leersteun niet het geval. Er is nog steeds geen garantie dat je exact dezelfde ondersteuning krijgt in het gewoon onderwijs als in het buitengewoon onderwijs. Zo ontbreekt bijvoorbeeld het recht op aangepast vervoer, evenals het aanbod aan revalidatie, logopedie en dagdagelijkse ondersteuning in het gewoon onderwijs.

Om de inclusieshift op rails te krijgen, zijn een aantal bouwstenen nodig. Deze vinden we terug bij het veel gebruikte model voor complexe verandering van Lippitt en Knosterⁱⁱⁱ. Succesvolle verandering komt tot stand vanuit een bepaalde urgentie of belang, visie en consensus, via een planmatige aanpak en met de juiste inzet van middelen en competenties. Deze ontbreken in het ontwerpdecreet leersteun:

- **Het belang van inclusie voor personen met een handicap wordt onvoldoende onderkend.** Als het belang van inclusie niet duidelijk is, ontstaat weerstand. Het bestaan van een apart onderwijssysteem zorgt ervoor dat leerlingen en leerkrachten in het gewoon onderwijs zelden in contact komen met jongeren met een beperking. Jongeren die samen les volgen op inclusieve scholen zullen het ook in hun latere leven normaal vinden om met elkaar om te gaan. Zo werk je aan maatschappelijk draagvlak. Uit onderzoek blijkt dat les volgen in een apart schoolsysteem de sociale inclusie van leerlingen met een handicap in de weg staat, zowel tijdens de schoolloopbaan als nadien.^{iv}
- **Er ontbreekt een globale en langetermijnvisie op inclusie.** Het leersteundecreet blijft vasthouden aan 'hokjesdenken' en opdeling in types. Voor NOOZO vertrekt een globale visie op inclusief onderwijs vanuit een **universeel ontwerp voor leren**. Dit zorgt ervoor dat alle leren toegankelijk wordt voor alle leerlingen. De leerkracht houdt rekening met de noden van alle leerlingen vanaf het

ontwerp van de lessen. Om dit breed toepasbaar te maken is een shift in visie nodig bij onderwijsmakers.

- **De vooruitgang naar meer inclusief onderwijs wordt amper gemonitord. Die monitoring moet gebeuren binnen het kader van een globaal plan.** Ze is nodig om te weten welke acties moeten gebeuren en om de evolutie in kaart te brengen (zowel globaal als op schoolniveau). Daartoe moeten nieuwe manieren worden gevonden om naar bepaalde zaken te peilen.^v Het monitoren mag niet alleen op cijfers slaan. Wij willen ook weten:
 - Wordt ons onderwijssysteem sterker op vlak van inclusief onderwijs?
 - Op welke manier worden klachten in verband met rechten van leerlingen geregistreerd en behandeld?
- In de memorie van toelichting wordt gesteld dat er geen draagvlak of consensus in de maatschappij zou leven voor een shift naar inclusief onderwijs. Nochtans worden in andere domeinen van de maatschappij zoals sport, vrije tijd, wonen, media, ..., ernstige stappen gezet naar inclusie. **Een draagvlak voor inclusie ontstaat door communicatie en informatie, door mensen mee te nemen in de urgentie rond rechten, het belang van volwaardige deelname en een andere kijk op het concept handicap.**^{vi} Een draagvlak creëren voor een meer inclusieve werking in scholen vraagt leiderschap en een sterk beleidsvoerend vermogen. We verwachten dat beleidsmakers hun schouders zetten onder inclusie via positieve boodschappen.
- **Scholen krijgen weinig incentives om een inclusieve werking uit te bouwen.** In plaats daarvan kijkt de school aan tegen meer planlast, extra kosten voor ondersteuning of toegankelijkheid, ... De middelen voor ondersteuning vanuit de brede types blijven in een gesloten enveloppe en worden niet verhoogd. Een tekort aan middelen leidt tot frustratie.
- **Er is nood aan opleiding en ondersteuning van schoolteams, leerkrachten en leerondersteuners rond inclusief werken.** Het leersteundecreet belooft brede

basiszorg en verhoogde zorg te versterken, maar vermeldt nergens op welke manier dit zal gerealiseerd worden.

4.2 Eén zorgcontinuüm

NOOZO benadrukt (opnieuw) dat het risico bestaat om naar 3 onderwijssystemen te evolueren in plaats van naar één geïntegreerd onderwijsaanbod. We verkiezen een hervorming waarbij ingezet wordt op één zorgcontinuüm, waar leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften leeraanbod op maat krijgen in een inclusieve setting. In een inclusief onderwijssysteem passen leerkrachten een inclusieve pedagogie toe. Een inclusieve pedagogie verlegt de focus van leerlingen met nood aan 'leersteun' naar leren voor iedereen (universeel ontwerp van leren). In een inclusief onderwijssysteem gebruiken we zo weinig mogelijk labels, met types en verslagen. **Wij vrezen dat het voorstel met de systemen 'gewoon', 'leersteun' en 'buitengewoon' het label- en stoornisdenken zal versterken.**

4.3 Meer regie voor ouders en leerlingen

Het is moeilijk om als ouder inzicht te krijgen in de verschillende fases van het zorgcontinuüm. Het is een goed begin dat een informatiepunt bij het leersteuncentrum op een laagdrempelige manier informatie geeft aan ouders, leerlingen en scholen.

Belangrijk is dat ouders de juiste, ongekleurde informatie krijgen over leersteun en over hun rechten. Uitsluitend inzetten op informatie lijkt ons echter onvoldoende. Het leersteuncentrum moet meer dan een infopunt zijn. Ouders moeten een bondgenoot kunnen vinden bij het leersteuncentrum tijdens de zoektocht en opstart van een inclusief traject voor hun kind.

Ouders krijgen in het leersteundecreet nog steeds een passieve rol toebedeeld. Men benadrukt hun recht op informatie. Er is meer nodig om ouders tot actieve en betrokken partners te maken. Zij verdienen een evenwaardige stem in het overleg en in de zoektocht naar redelijke aanpassingen en individuele leerdoelen. Samen in co-creatie aan de slag gaan, is een noodzakelijke

voorwaarde tot kwaliteitsvolle ondersteuning en een gedeelde verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. Dit zou expliciet opgenomen moeten worden in het takenpakket van de leerondersteuner. Zo wordt hij of zij een brugfiguur tussen school en thuis. **Daarvoor is erkenning van de ervaringsdeskundigheid van ouders én leerlingen nodig.** Belangrijk is ook de stem van de leerling zelf (indien mogelijk) bij keuzes over hun eigen schooltraject.

Het handelingsgericht traject heeft de grootste kans op slagen als men de principes van het handelingsgericht werken voor ogen houdt. Dit traject moet vorm krijgen, uitgevoerd en opgevolgd worden vanuit de leercontext op school én de thuiscontext. Ouders en andere leerlingen kunnen hier noodzakelijke informatie en inzichten aanleveren. Het gaat dan over welke aanpassingen al dan niet werken en de reden hiervoor.

Ouders zijn goed geplaatst om mee te evalueren en bij te sturen waar nodig. Ze hebben zicht op de verschillende vormen van ondersteuning die een kind krijgt binnen en/of buiten de school (kiné, logo, PAB, ...), de mogelijke drempels waarop hun kind stuit, welke sterktes en talenten een hefboom kunnen betekenen, de draagkracht en het welbevinden van het kind in een inclusietraject. Ouders moeten benaderd worden als evenwaardige partners die meezoeken naar een aanpak die werkt.

Vandaag zijn er heel wat ouders die zich gedwongen voelen om het voortouw te nemen. Niet alle ouders staan even sterk in hun schoenen om die afstemming of samenwerking op eigen initiatief te organiseren. Personen die deze rol niet willen of kunnen opnemen, krijgen dan minder kansen om het inclusietraject te doen slagen.

Vanuit NOOZO vragen we:

- ✓ Meer flexibiliteit en inzet van scholen op laagdrempelige ouderbetrokkenheid,
- ✓ Rekenschap geven aan ervaringsdeskundigheid als gelijkwaardige stem binnen het inclusietraject,

- ✓ Een meer actieve rol van schoolnabije organisaties (CLB, leersteuncentra) om alle ondersteuning in kaart te brengen en te helpen afstemmen op elkaar,
- ✓ Het inschakelen van brugfiguren (via ondersteuners, thuisbegeleidingsdiensten, welzijnsorganisaties) om inclusietrajecten te ondersteunen en te helpen realiseren.

4.4 Een inclusieve onderwijscultuur

Inclusief onderwijs is kwalitatief onderwijs met de gepaste ondersteuning. Na de invoering van het M-decreet werd duidelijk dat het gewoon onderwijs niet klaar was om het diversiteitsdenken en –handelen aan te kunnen. Onze scholen zijn te weinig aangepast aan de vereisten van een inclusieve school. Het M-decreet koos voor de moeilijke weg: een focus op redelijke aanpassingen in plaats van toegankelijkheid en universeel ontwerp voor leren. **Hoe inclusiever een systeem al is, hoe eenvoudiger de redelijke aanpassingen zullen zijn.** Omgekeerd geldt dat hoe minder universeel ontwerp, ondersteuning en expertise aanwezig is in gewoon onderwijs, hoe moeilijker redelijke aanpassingen worden. Deze redelijke aanpassingen werken dan als een spotlight op het kind waardoor iedereen met een vergrootglas kijkt naar de beperkingen, op wat het kind niet kan en op wat fout loopt. De vraag stelt zich of scholen en CLB's de principes van het handelingsgericht werken (zoals aanbevolen in het M-decreet) al voldoende beheersen en toepassen. Hoe staat het met de toepassing van handelingsgerichte diagnostiek? Hoe meer redelijke aanpassingen via attesten en verslagen moeten afgedwongen worden, hoe minder inclusief het gewoon onderwijs zal worden. Het doel van ondersteuners bestaat er juist in om scholen en leerkrachten meer handelingsbekwaam te maken (via onder andere universeel ontwerp).

Het leersteundecreet herhaalt de constructiefout uit het M-decreet. In het leersteundecreet is er geen aandacht voor toegankelijkheid van schoolgebouwen en het universeel ontwerp van leermiddelen en leermethodes. Dit is een gemiste kans. Waar algemene

toegankelijkheid ontbreekt, blijven redelijke aanpassingen nodig. Hierdoor blijven drempels bestaan voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften om les te volgen in het gewoon onderwijs.

4.5 Monitoring

Gegevens verzamelen

Beleidsmakers zullen in de toekomst inzetten op monitoring van de evolutie van het aantal leerlingen met een GC-verslag, IAC-verslag of OV4-verslag. Daarnaast wil men schoolbaantrajecten in kaart brengen. Deze monitoring werpt geen licht op de inspanningen die het onderwijs in Vlaanderen doet richting meer inclusie. De monitoring mist zo de focus op de kwaliteit van onderwijs in de gewone school vóór er een verslag wordt uitgeschreven (op het niveau van basiszorg en verhoogde zorg). Om een beter zicht te krijgen op knelpunten in het onderwijs zijn extra gegevens nodig:

- Hoeveel leerlingen uit het gewoon onderwijs krijgen een verwijzing naar het buitengewoon onderwijs (en/of omgekeerd)?
- Hoeveel persoonlijke assistentiebudgetten (PAB) worden ingezet in het gewoon onderwijs?

Analyse van de cijfers en beleidsmaatregelen

NOOZO vraagt om de nodige voorzichtigheid bij een analyse van de cijfers. Het plaatstekort in scholen buitengewoon onderwijs krijgt veel zichtbaarheid in de media. Het voorzien van extra budget, plaatsen en uitbreiding van het buitengewoon onderwijs is voor NOOZO zeker niet het (enige) antwoord op de verhoogde vraag naar specifieke onderwijsbehoeften.

Quote: "Ouders kiezen niet voor het buitengewoon onderwijs omdat ze kinderen in een apart circuit willen stoppen, wel omdat ze denken daar de meeste omkadering en ondersteuning te krijgen."^{vii}

Monitoring van kwaliteit

De onderwijsinspectie zal op basis van een 'referentiekader kwaliteitsvolle leersteun' een toezichtskader en een doorlichtingsinstrument ontwikkelen. Dit gebruiken ze om de kwaliteit van de ondersteuning te monitoren. Vanuit NOOZO hameren we erop dat het 'referentiekader kwaliteitsvolle leersteun' voldoende aandacht moet besteden aan criteria die inclusie-expertise in kaart brengen. Het gaat dan om:

- Samenwerking en betrokkenheid van ouders,
- De tevredenheid van ouders en leerlingen over de aangeboden leersteun,
- De leerwinst van leerlingen (met een IAC-verslag).

4.6 Aanbevelingen

- ✓ Zorg voor een strategisch plan met concrete, meetbare doelstellingen en acties om meer leerlingen les te laten volgen via inclusief onderwijs. **Elke hervorming van het onderwijs zou deel moeten uitmaken van een stappenplan richting één inclusief onderwijssysteem** (conform internationale engagementen). De (nog op te richten) onafhankelijke commissie inclusief onderwijs lijkt ons goed geplaatst om dit plan van aanpak voor een hervorming op lange termijn effectief uit te werken.
- ✓ Zet een **inclusieshift** op de rails via een veranderingsproces dat rekening houdt met enkele bouwstenen die nodig zijn om succesvolle stappen vooruit te zetten: aandacht voor de urgentie, visie en consensus op vlak van inclusie en dit via een planmatige aanpak met de juiste inzet van middelen en competenties.
- ✓ Een globale visie op inclusief onderwijs vertrekt vanuit universeel ontwerp voor leren: **zorg ervoor dat alle leren toegankelijk wordt voor iedereen**. Wij verwachten dat leerkrachten tijdens hun professionaliseringstraject aan de slag leren gaan met universeel ontwerp.

- ✓ Streef binnen het handelingsgericht werken naar **volwaardige en actieve participatie van ouders én leerlingen** en erken hun ervaringsdeskundigheid.
- ✓ Plaats inclusie centraal in de brede basiszorg, de verhoogde zorg en de leersteun.
- ✓ Versterk de deskundigheid van CLB-medewerkers in **handelingsgericht werken en handelingsgerichte diagnostiek**. Maak ook het schoolteam en leerlingbegeleiders hier meer vertrouwd mee.
- ✓ Er is nood aan **monitoring over de vooruitgang en kwaliteit van inclusief onderwijs** om beleidsmaatregelen op een gepaste manier bij te sturen. Voorzie monitoring reeds vóór er een verslag wordt uitgeschreven, dus op het niveau van basiszorg en verhoogde zorg.
- ✓ Beschrijf criteria die een effectieve monitoring van inclusie-expertise bij kwaliteitsvolle leersteun mogelijk maken.
- ✓ Monitor de **tevredenheid bij ouders en leerlingen** over de aangeboden leersteun.
- ✓ NOOZO vraagt om de nodige voorzichtigheid bij een analyse van de cijfers en de beleidskeuzes die daaruit voortvloeien. Het voorzien van extra budget, plaatsen en uitbreiding van het buitengewoon onderwijs is voor NOOZO zeker niet het enige antwoord op de verhoogde vraag naar specifieke onderwijsbehoeften.

5. Terminologie en concepten

5.1 Introductie van enkele nieuwe termen

Het leersteundecreet introduceert enkele nieuwe termen die het vroegere 'gemotiveerd verslag' en 'verslag' moeten vervangen: GC-verslag, IAC-verslag en OV4-verslag.

Het vroegere 'gemotiveerd verslag' wordt een 'GC-verslag', een verslag dat toegang geeft tot leersteun bij een gemeenschappelijk

curriculum. Het vroegere 'verslag' dat toegang geeft tot een individueel aangepast curriculum in het gewoon onderwijs of tot buitengewoon onderwijs wordt een IAC-verslag. Het OV4-verslag geeft toegang tot opleidingsvorm 4 en het gewoon onderwijs binnen het gemeenschappelijk curriculum.

Positief aan deze nieuwe termen is dat het voor ouders duidelijker wordt welk traject leidt tot welk certificaat. Een belangrijke voorwaarde daarbij is dat **ouders voldoende op de hoogte zijn over de gevolgen van de keuze voor een IAC** voor de verdere schoolcarrière van hun kind. Toch hebben we onze bedenkingen bij enkele van deze namen:

- De term GC-verslag vinden we ongelukkig gekozen. In principe volgen alle leerlingen, ook die zonder specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs, het gemeenschappelijk curriculum. De term verwijst niet naar de specifieke onderwijsbehoeften en de nood aan redelijke aanpassingen.
- De term OV4-verslag is een nieuwe term die verwijst naar de structuur binnen het buitengewoon secundair onderwijs. Deze terminologie is jammerlijk gekozen door de link met het buitengewoon onderwijs. Met een OV4-verslag kan je evengoed kiezen om in het gewoon onderwijs in te schrijven. Deze naam werkt dus verwarrend.

5.2 Handelingsplanmatig werken

In het ontwerpdecreet leersteun wordt niet meer expliciet verwezen naar het concept 'handelingsgericht werken'. Dit concept werd wel nog geparafraseerd in de memorie van toelichting van het M-decreet. Begrippen als 'zorgcontinuüm' en 'handelingsgerichte diagnostiek' worden daarentegen wel vermeld, waardoor de lezer ze als 'verworven' kan beschouwen.

In plaats van handelingsgericht werken wordt in het huidige ontwerpdecreet een nieuwe term geïntroduceerd: 'handelingsplanmatig werken'. Dit is een manier van werken waarbij een cyclisch proces wordt gehanteerd dat bestaat uit een

beginsituatiebepaling, doelenselectie, voorbereiding, uitvoering en evaluatie.

In de memorie van toelichting van het M-decreet van 2014 stond de volgende passage:

“De oriëntering naar buitengewoon onderwijs gebeurt op basis van een proces van samenwerking tussen de school en het CLB dat gekenmerkt wordt door een systematische, planmatige en transparante aanpak. Het CLB respecteert hierbij te allen tijde het pedagogisch project van de school. Het model van het **handelingsgericht werken** kan hiervoor inspirerend zijn. Hiermee wordt bedoeld dat het pedagogisch-didactisch handelen in de school vormgegeven wordt op een systematische, planmatige en transparante wijze die vertrekt van een duidelijke visie die gekozen en gedragen wordt door het schoolteam. Ze is gericht op het formuleren van haalbare en bruikbare adviezen voor de onderwijspraktijk. De leerling, de ouders, het onderwijspersoneel, schoolinterne en schoolexterne ondersteuners werken daarvoor nauw en constructief samen. De specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en ouders staan centraal. De aandacht is daarbij gericht op mogelijkheden en positieve factoren. De leerling wordt in zijn context bekeken met aandacht voor de wisselwerking en wederzijdse beïnvloeding van het individu en de omgeving.”

Door introductie in het huidig ontwerpdecreet van een nieuwe term ('handelingsplanmatig werken') wordt de perceptie gecreëerd alsof de ene term de andere moet vervangen. Handelingsplanmatig werken wordt omschreven als een manier van werken waarbij een cyclisch proces wordt gehanteerd dat bestaat uit een beginsituatiebepaling, doelenselectie, voorbereiding, uitvoering en evaluatie. Vanuit NOOZO wijzen we op een **wezenlijk verschil tussen handelingsplanmatig werken en de principes van het handelingsgericht werken**. Beide termen dekken niet dezelfde lading. Zo krijgt de lezer de indruk dat handelingsplanmatig

werken een uitgekilde versie zou zijn van het handelingsgericht werken. Maar dat is niet het geval.

Het handelingsgericht werken gaat uit van zeven principes^{viii}:

1. **Onderwijsbehoeften van de leerlingen centraal stellen.**
Denk aan de instructie, de leertijd en uitdaging.
2. **Afstemming en wisselwerking tussen kind en zijn omgeving:** de groep, de leerkracht, de school en de ouders. De omgeving moet goed afgestemd zijn op wat het kind nodig heeft.
3. **De leerkracht doet ertoe.** Hij kan afstemmen op de verschillen tussen de leerlingen en zo het onderwijs passend maken.
4. **Positieve aspecten zijn van groot belang.** Dit gaat niet alleen om de positieve aspecten van het kind, maar ook van de leerkracht, de groep, de school en de ouders. Als een leerkracht een negatief beeld heeft van de leerling, dan ziet hij vaak alleen nog maar het negatieve gedrag. Het is belangrijk dat de leerkracht dan zoekt naar positief gedrag, dan zijn er meer mogelijkheden om het probleem op te lossen.
5. **Constructieve samenwerking tussen school en ouders.** De verantwoordelijkheid voor het initiatief ligt bij de school. Maar de school geeft wel de verwachtingen over de verantwoordelijkheid van ouders duidelijk aan.
6. **Doelgericht werken.** Het team formuleert doelen met betrekking tot leren, werkhouding en sociaal emotioneel functioneren. Het gaat hierbij zowel om korte als om lange termijndoelen. De doelen worden geëvalueerd volgens de HGW-cyclus.
7. **De werkwijze van de school is systematisch en transparant.** Er zijn duidelijke afspraken over wie wat doet en wanneer.

De term 'handelingsplanmatig werken' verwijst naar werkwijzen en instructies binnen het buitengewoon onderwijs. Ze zijn bedoeld als leidraad om een uitgewerkt leerprogramma op te stellen voor de

leerling met een IAC-verslag, de leerling dus voor wie een programma volledig 'op maat' wordt opgesteld.

Handelingsgericht werken is niet hetzelfde als handelingsplanmatig werken. Deze methodiek slaat op het volledige zorgcontinuüm.

5.3 Aanbevelingen

- ✓ NOOZO vraagt om omzichtig om te gaan met het gebruik van terminologie en deze begrippen en hun definities steeds opnieuw op te nemen in het nieuwe leersteundecreet. Handelingsgerichte diagnostiek, handelingsplanmatig werken en handelingsgericht werken zijn verschillende concepten en moeten met hun eigen definities correct opgenomen worden.
- ✓ Het is niet altijd duidelijk wanneer bepaalde terminologie verworven woordenschat is of omschreven staat in andere decreten. Deze vele referenties in het decreet leersteun maken de tekst vaak onleesbaar. We bevelen aan om steeds de beschrijving van terminologie, de procedures en maatregelen uit andere decreten in verband met leersteun te herhalen in het decreet leersteun.
- ✓ We vragen om **belangrijke principes uit het M-decreet, zoals het zorgcontinuüm en handelingsgericht werken opnieuw expliciet op te nemen** in de memorie van toelichting en het leersteundecreet.

6. Inschrijvingsprocedure

6.1 Inschrijvingsrecht

In de memorie van toelichting wordt de finale beslissing over inschrijving bij de school gelegd na beoordeling van de (dis)proportionaliteit van de maatregelen. Nochtans wijzigt er niets fundamenteel aan het inschrijvingsrecht. In het leersteundecreet worden de procedures uit het decreet basisonderwijs en de codex secundair onderwijs overgenomen. Er verandert weinig aan de procedures voor wie niet akkoord is met de beslissing van de klassenraad.

Elke school is nu ook verplicht om actief te communiceren over het inschrijvingsrecht. We verwachten dan ook dat scholen hierin voldoende onderlegd zullen zijn.

Weigeringen

Bij een weigering kunnen ouders bemiddeling vragen bij een lokaal overlegplatform (LOP) en/of een CLB. Een LOP is voortaan verplicht om de school te betrekken. We merken op dat een LOP vaak beperkt is tot een stedelijke omgeving en niet gans Vlaanderen dekt. Waar kunnen ouders terecht als de school niet verbonden is aan een LOP?

We hameren ook op de rechten van ouders in het buitengewoon onderwijs. Zo horen we verhalen van ouders en hun kinderen die niet langer toegelaten worden tot buitengewoon onderwijs, gedwongen worden hun kinderen deeltijds thuis op te vangen of doorverwezen worden naar een voorziening of dagbesteding. **Ook binnen het buitengewoon onderwijs moet aandacht gaan naar mogelijkheden tot bemiddeling bij weigering.** De school voor buitengewoon onderwijs moet eveneens als opdracht hebben om ouders actief te informeren over het inschrijvingsrecht.

Getuigenis: "Op het einde van het schooljaar kregen we plots te horen van de klassenraad van de buitengewone school dat onze zoon omwille van de draagkracht van de leerkracht niet meer welkom was. Na een emotionele smeekbede kwam de schooldirectie met het voorstel om onze zoon een deeltijds schooltraject te laten volgen. We kwamen met de directie overeen om in de voormiddag de schoolinfrastructuur te mogen gebruiken onder begeleiding van een PAB-assistent die tot op heden individueel met onze zoon aan de slag gaat. In de namiddag neemt de buitengewone school het terug over. We hebben ons er noodgedwongen bij moeten neerleggen, en dat is bijzonder frustrerend. Ik blijf ervoor ijveren dat er een instantie komt die verhindert dat klassenraden eenzijdig beslissingen kunnen nemen."^{ix}

Veel weigeringen hebben een eerder informeel karakter (ontraden, voorwaarden stellen met betrekking tot ondersteuning, onjuiste informatie geven aan ouders, ...). **We verwachten van de overheid dat ze een middel zoeken om ook deze "verdoken weigeringen" in beeld te brengen.** Daarop aansluitend is het ook nodig om het aantal schorsingen van leerlingen in kaart te brengen. Een meldpunt waar ouders deze praktijken kunnen aankaarten, kan helpen.

NOOZO vindt het vreemd dat in de memorie van toelichting andere toelichtingen staan die hun weerslag niet altijd kennen in het ontwerpdecreet. Zo staat in de memorie van toelichting dat de klassenraad de finale beslissing neemt over de toegang tot het gewoon onderwijs. Zoals nu omschreven lijkt het erop alsof de klassenraad een beslissing neemt om een leerling door te sturen naar buitengewoon onderwijs.^x **De klassenraad kan hoogstens een beslissing nemen over de toegang tot de betreffende school.** Ouders zullen nog altijd hun kind kunnen inschrijven in een andere gewone school die oordeelt dat de redelijke aanpassingen wel proportioneel zijn. Dit moet in het leersteundecreet dus scherper geformuleerd worden.

De stem van ouders

NOOZO vindt het niet terecht dat de stem van het schoolteam doorslaggevend is bij inschrijving. Het VN-Verdrag handicap bepaalt dat ouders en hun kinderen moeten betrokken worden vanuit het principe **"Nothing about us without us."**^{xi}

Die inspraak is zowel van toepassing op macroniveau (stappenplan/wetgeving) als op microniveau (redelijke aanpassingen/inschrijving op een school). Dat vertrekt vanuit de idee dat ouders hun kind het beste kennen en daarbij de school suggesties kunnen doen van wat zou kunnen werken. In dit decreet wordt dit principe omgedraaid. De boodschap aan de ouders luidt: leerkrachten zijn het beste geplaatst om in te schatten of een leerling al dan niet geschikt is voor het gewone onderwijs. De school heeft dus het laatste woord. Zij hebben,

blijkbaar meer dan ouders, het beste voor met het kind. Het idee dat inclusief onderwijs samen met ouders, ondersteuners, leerkrachten en leerlingen moet gerealiseerd worden, blijft op deze manier veraf. **Vanuit NOOZO benadrukken we nogmaals het belang van inspraak van ouders en leerling zelf, naast ondersteuners en leerlingenbegeleiders, in het beslissingstraject over inschrijving.**

Onredelijke aanpassingen bestaan niet

Uit het evaluatieonderzoek van het M-decreet blijkt dat niet elk schoolteam in dezelfde mate openstaat voor redelijke aanpassingen. Ook de kennis over het regelgevend kader (waaronder de invulling van het begrip disproportionaliteit) ontbreekt vaak.^{xii} Schoolteams zijn vaak onvoldoende op de hoogte van voorbeelden en manieren om inclusie te realiseren. Het leersteundecreet is ook onduidelijk over hoe redelijke aanpassingen zich verhouden tot de basiszorg en verhoogde zorg en op welke manier de klassenraad finaal kan beslissen dat deze aanpassingen disproportioneel zijn.

Quote: "Bij een inschrijving onder ontbindende voorwaarden krijgen scholen 60 kalenderdagen de tijd om te zoeken naar redelijke aanpassingen waardoor een inclusief traject alle kansen op slagen krijgt. We ondervinden dat scholen dit principe vaak omdraaien en de tijd gebruiken waarin het kind zichzelf moet bewijzen of het wel op de juiste plaats zit."^{xiii}

Onredelijke aanpassingen bestaan niet. 'Redelijke aanpassingen' bekijken we als één juridisch begrip en geen twee aparte woorden. Het beoordelen van de redelijkheid van een aanpassing kan erg polariserend werken. Vaak horen we argumenten dat de aandacht voor andere leerlingen lijdt onder de aanwezigheid van een kind met een specifieke leerbehoefte. Maar heeft de school ook nagedacht over de organisatie van de klas- en schoolomgeving? Werden alle hulpbronnen aangewend? De vraag tot die aanpassingen zijn niet onredelijk. Integendeel, deze maatregelen

zorgen ervoor dat het effect van een onaangepaste omgeving waarmee een persoon met een handicap te maken krijgt, geneutraliseerd wordt. **Elke aanpassing die een onaangepaste omgeving toegankelijker maakt is gewenst en dus redelijk^{xiv}.**

Deze redelijke aanpassingen kunnen uitsluitend proportioneel of disproportioneel zijn. Ze worden beoordeeld op basis van de kostprijs, de gebruiksfrequentie en –duur, de organisatorische impact, de impact op de persoon met een handicap, de impact op de omgeving, het ontbreken van gelijkwaardige alternatieven.^{xv}

Vrijwaring van het inschrijvingsrecht

Een weigering van de klassenraad gaat meestal uit van een (vooraf) gemaakte inschatting op basis van de huidige mogelijkheden van de school. Ze zijn niet gebaseerd op de vraag welke reorganisatie van de school nodig zou zijn opdat de specifieke leerling kan meedraaien in het schoolsysteem.

Inclusief onderwijs mogelijk maken, vraagt een reorganisatie van de school. Daarbij richt de school zich op de ontwikkeling van de persoonlijkheid, talenten en creativiteit van personen met specifieke onderwijsbehoeften en het optimaal benutten van hun mentale, fysieke en communicatieve vaardigheden. De school bevraagt de ouders vooraf wat nodig is om hun kind te laten deelnemen aan het gewoon onderwijs.

Het leersteundecreet stelt dat scholen die meermaals leerlingen weigeren zich zullen moeten versterken op vlak van onderwijs voor leerlingen met een individueel aangepast curriculum. Het is nog niet duidelijk hoe dit zal gebeuren. We denken echter dat er **meer nodig is dan een verbetertraject om het recht op inclusief onderwijs te waarborgen.** We gaven eerder al het advies om vanaf de eerste weigering een versterkingstraject voor de school op te zetten. Als we inclusief onderwijs maximale kansen willen geven dan moeten we scholen hiertoe stimuleren en uitdagen. Het recht op inclusief onderwijs staat los van de vraag over de

redelijkheid van aanpassingen. Wanneer een school oordeelt dat de redelijke aanpassingen disproportioneel zijn, dan moet er extra ondersteuning komen voor die scholen om onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften te organiseren.

Volgens het VN-Verdrag handicap heeft de overheid de opdracht om inclusief onderwijs mogelijk te maken door onderwijs op systeemniveau toegankelijk te maken.

Schoolkeuze mag geen kansspel zijn

Kinderen zouden moeten terechtkunnen in een school van hun keuze of die van hun ouders. Bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften is die keuze erg afhankelijk van factoren zoals schoolnabijheid, de aangeboden zorg op school, de klasgrootte, etc. Wij vragen om een oplossing uit te werken voor dit knelpunt.

Getuigenis: "Voor inschrijving in het secundair onderwijs moet je als ouder 3 schoolkeuzes opgeven. Je kiest als ouder bewust voor die school waarvan je denkt dat die het meeste zorg en ondersteuning kan bieden. Je hebt geen enkele garantie dat je eerste keuze verzilverd zal worden. Voor hetzelfde geld krijg je jouw tweede of derde schoolkeuze toegewezen, waarvan je al weet dat die school minder zorg kan bieden of die school minder gepast zal zijn voor je kind. Voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften mag schoolkeuze geen kansspel zijn."^{xvi}

6.2 Rechtzetting van foute berichtgeving

NOOZO is zeer ongelukkig met de communicatie rond het inschrijvingsrecht in de pers, met quotes als: "We willen zo veel mogelijk kinderen in het regulier onderwijs. Maar we moeten erkennen dat er altijd kinderen zullen zijn die in het regulier onderwijs onvoldoende ondersteuning zouden krijgen of ervoor zorgen dat een leerkracht onvoldoende tijd en aandacht in de andere leerlingen kan steken. Voor hen is het buitengewoon onderwijs de betere optie."^{xvii} Door deze uitspraken zullen klassenraden zich gesterkt voelen om leerlingen te weigeren.

Vanuit NOOZO vrezen we dat foute toelichtingen en berichtgeving over het inschrijvingsrecht blijven hangen aan de schoolpoort. We

wensen dan ook **juiste en positieve communicatie** rond het leersteundecreet. We verwachten gerichte acties om wijzigingen rond het leersteundecreet correct over te brengen aan scholen.

6.3 Inschrijving van de leerling in buitengewoon onderwijs type 3

Onder paragraaf 11 van art. 163 in het voorontwerp leersteundecreet lezen we het volgende: "De opmaak van een voorlopig IAC-verslag of voorlopig OV4-verslag leidt tot de inschrijving van de leerling in een school voor buitengewoon onderwijs type 3."

Omwille van lange wachtlijsten in het verleden ontstond deze maatregel om kinderen met ernstige gedragsproblemen een voorlopig attest type 3 aan te bieden. Dit gaf hen de mogelijkheid om over te schakelen naar een school voor buitengewoon onderwijs type 3 bij dringende noodzaak. Het ging er in essentie om dat men op deze manier de lange wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg kon omzeilen. Zo kon de leerling alvast rekenen op ondersteuning vanuit het ondersteuningsmodel. **In bovenstaande formulering lijkt het alsof leerlingen met een voorlopig IAC-verslag of voorlopig OV4-verslag automatisch in het buitengewoon onderwijs type 3 terechtkomen. Dit kan nooit de bedoeling zijn.**

We bevelen aan deze paragraaf te herformuleren naar: De opmaak van een voorlopig IAC-verslag of voorlopig OV4-verslag type 3 geeft de gewone school en de leerling het recht op ondersteuning vanuit het leersteuncentrum of ook de mogelijkheid tot inschrijving in een school voor buitengewoon onderwijs type 3.

6.4 Inschrijvingsvoorwaarden OV4-verslag

De term OV4-verslag is in het leven geroepen voor leerlingen die toegang krijgen tot het buitengewoon onderwijs en het gemeenschappelijk curriculum volgen. Zij kunnen daarom niet onder het IAC-verslag vallen. In het gewoon en buitengewoon onderwijs kan je met een OV4-verslag het gemeenschappelijk curriculum volgen met certificering. Problematischer vinden we dat

leerlingen met een OV4-verslag net als leerlingen met een IAC-verslag voortaan onder ontbindende voorwaarden zouden ingeschreven worden. De inschrijvingsvoorwaarden die momenteel gelden voor het verslag zouden overgenomen worden voor zowel het IAC-verslag als het OV4-verslag.

In het huidig systeem geeft OV4 wel inschrijvingsrecht. In dit opzicht vindt NOOZO de introductie van een OV4-verslag een achteruitgang. **Leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen, zouden in alle omstandigheden inschrijvingsrecht moeten hebben. Dit zou zowel voor het gewoon als buitengewoon onderwijs moeten gelden.**

In het OV4-verslag benoemt de klassenraad per onderdeel van het gemeenschappelijk curriculum:

- Welke specifieke aanpassingen noodzakelijk zijn,
- Welke ondersteuning vereist is om het gemeenschappelijk curriculum te realiseren.

Dit stelt vragen naar ondersteuning binnen het gewoon onderwijs met een OV4-verslag. Deze leerlingen hebben doorgaans type 3 en type 9 diagnoses, waarvoor geen open-end financiering geldt. De nood aan aanpassingen, onderwijskundige, orthopedagogische of orthodidactische ondersteuning moet ook binnen het gewoon onderwijs beantwoord en gegarandeerd worden.

6.5 Aanbevelingen

- ✓ NOOZO vraagt een rechtzetting in de memorie van toelichting. **Het is niet de klassenraad die de finale beslissing neemt over de toegang tot het gewoon onderwijs.** Ouders zullen nog altijd hun kind kunnen inschrijven in een andere gewone school.
- ✓ Geef ouders en de leerling zelf **inspraak in het beslissingstraject** over inschrijving.
- ✓ Het **inschrijvingsrecht moet gevrijwaard** blijven. Scholen die oordelen dat de nodige redelijke aanpassingen

disproportioneel zijn, moeten **extra ondersteuning en middelen krijgen bij het organiseren van een kwaliteitsvol inclusief onderwijstraject** voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

- ✓ Vanuit NOOZO vrezen we dat foute toelichtingen en berichtgeving over het inschrijvingsrecht blijven hangen aan de schoolpoort. We wensen dan ook **juiste en positieve communicatie rond het leersteundecreet**. We verwachten gerichte acties om wijzigingen rond het leersteundecreet correct over te brengen aan scholen.
- ✓ Zorg voor een **betere registratie en monitoring (tot op schoolniveau) van het aantal geweigerde inschrijvingen**.
- ✓ Herformuleer paragraaf 11 van art. 163 naar: de opmaak van een voorlopig IAC-verslag of voorlopig OV4-verslag type 3 geeft de gewone school en de leerling het recht op ondersteuning vanuit het leersteuncentrum of ook de mogelijkheid tot inschrijving in een school voor buitengewoon onderwijs type 3.
- ✓ Leerlingen die met een OV4-verslag het gemeenschappelijk curriculum volgen in het gewoon onderwijs moeten inschrijvingsrecht krijgen.

7. Curriculum

7.1 Het individueel aangepast curriculum

Het IAC-verslag wordt opgemaakt op basis van een cyclisch proces van handelingsplanmatig werken, zowel in het gewoon als buitengewoon onderwijs. Voor het basisonderwijs geldt dit voor alle types. In het secundair onderwijs geldt dit voor de types OV1, OV2 en OV3. De klassenraad baseert zich op eindtermen binnen het gewoon onderwijs, de ontwikkelingsdoelen van buitengewoon onderwijs en houdt daarbij rekening met de vastgestelde onderwijs- en ondersteuningsbehoeften die in het IAC-verslag beschreven zijn. Nieuw is dat voor elke leerling in buitengewoon

onderwijs nu ook een IAC wordt opgemaakt, ter vervanging van het individueel of groepshandelingsplan.

We vragen ons af wat de precieze gevolgen zullen zijn van het IAC-verslag voor zowel gewoon als buitengewoon onderwijs. We staan positief tegenover het afstemmen van het buitengewoon onderwijs op het gewoon onderwijs om een eventuele terugkeer mogelijk te maken.

De onderwijsdoelen in het gewoon en buitengewoon onderwijs zullen meer op elkaar afgestemd worden om leerlingen in beide richtingen te kunnen doen bewegen. Dit versterkt de kansen van de leerling om aansluiting te houden met het klasgebeuren. Het helpt om een evenwicht te behouden tussen de brede leer- en ontwikkelingsdoelen en de houvast van het gemeenschappelijk curriculum. De onderwijsdoelen in het buitengewoon onderwijs worden in daartoe opgerichte ontwikkelcommissies herbekeken.

In dit proces wordt uitgegaan van een maximale afstemming en samenhang tussen de onderwijsdoelen voor gewoon en buitengewoon onderwijs. Het is de ambitie om te komen tot één doelenkader waarbinnen de onderwijsdoelen van het gewoon en buitengewoon onderwijs zich situeren. Met het individueel aangepast curriculum wordt een instrument gemaakt dat een gemeenschappelijke taal tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs moet vormen.

In hoeverre zullen de onderwijsdoelen binnen het buitengewoon onderwijs weldegelijk afgestemd worden op het gemeenschappelijk curriculum in het gewoon onderwijs? Dit is belangrijk zodat een leerling met een IAC effectief zicht blijft hebben op een terugkeer naar het gewoon onderwijs (met eventueel de mogelijkheid tot gelijkschakeling van het getuigschrift). We vinden het uiteraard positief dat er vanuit het buitengewoon onderwijs actief zal gewerkt worden aan de mogelijkheid tot terugkeer naar het gewoon onderwijs. Toch maken we de bedenking dat in de praktijk scholen voor buitengewoon onderwijs niet zomaar actief de overstap mee zullen

realiseren als dit ook een verlies aan leerlingen betekent. Op welke manier zal de onderwijsinspectie hierop toezien bij een doorlichting?

‘Onderwijs op maat van elke leerling’ is een principe van het decreet leersteun dat NOOZO toejuicht. De invulling van de leerprocessen zal echter niet voor elke leerling hetzelfde zijn. Ze moeten realistisch en haalbaar gehouden worden. Dat veronderstelt dat leraren, schoolteams en klassenraden nood zullen hebben aan professionalisering en ondersteuning om die onderwijsdoelen te vertalen in geschikte individuele handelingsplannen. **Klassenraden zullen opgeleid moeten worden in de opmaak van een IAC.**

NOOZO stelt zich wel de vraag op welke manier de samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs in de praktijk zal verlopen. De invoering van het IAC in zowel gewoon als buitengewoon onderwijs brengt ook een risico met zich mee. Wij vrezen dat er opnieuw een doorverwijscultuur ontstaat bij gewone scholen richting buitengewoon onderwijs. **Alles valt of staat met de aanwezige deskundigheid en steun voor inclusief onderwijs vanuit schooldirecties, schoolteam, CLB-medewerkers bij de opmaak van IAC’s.**

Er leeft bij NOOZO ook ongerustheid dat leerlingen sneller richting IAC zullen geduwd worden. Een keuze voor een IAC levert namelijk meer ondersteuning op. Voor ouders en leerlingen betekent het echter ook minder zekerheid (ontbindende voorwaarden) over de inschrijving en minder zicht op een getuigschrift. Ouders zullen sneller geneigd zijn om mee te stappen in dit verhaal, zonder de gevolgen ervan ten volle te beseffen.

7.2 Studiebekrachtiging

Het leersteundecreet (art.103) vermeldt dat de klassenraad binnen het basisonderwijs autonomie krijgt om een leerling met een IAC in uitzonderlijke gevallen een studiebewijs uit het gewoon onderwijs toe te kennen. Dit kan zonder een

gelijkwaardigheidsprocedure bij de onderwijsinspectie te moeten doorlopen. Dit vinden we zeer positief.

Deze maatregel geldt ook voor het secundair onderwijs, maar dit staat niet in het leersteundecreet vermeld. Dit wordt geregeld in het decreet over diverse maatregelen in het onderwijs (juni 2022).

We vragen om alle maatregelen die invloed hebben op het leersteundecreet telkens expliciet op te nemen.

NOOZO stelt zich de vraag waar ouders terecht kunnen wanneer ze de beslissing van de klassenraad wensen aan te vechten. Er moet een beroepsprocedure beschikbaar zijn wanneer ouders en leerlingen niet akkoord gaan. Indien een ander decreet deze procedure bepaalt, moet die in het leersteundecreet opgenomen worden.

Er is tegelijkertijd **nood aan een formeel en consequent systeem voor studiebekrachtiging**. Een traject in het buitengewoon onderwijs wordt, als het op tewerkstelling aankomt, nog steeds anders erkend dan een traject in het gewoon onderwijs. Leerlingen met een IAC in het gewoon onderwijs krijgen geen diploma met civiele waarde. Hierdoor maken ze geen aanspraak op een inschakelingsuitkering.

7.3 Aanbevelingen

- ✓ Voorzie de nodige expertise en instrumenten bij klassenraden om een IAC op te maken. Zie erop toe dat scholen voldoende middelen en ruimte hebben om een IAC kwaliteitsvol te kunnen inrichten.
- ✓ Bij het gelijkvormig maken van IAC's in het gewoon en buitengewoon onderwijs is het belangrijk om het IAC zoveel mogelijk te baseren op het gemeenschappelijk curriculum.
- ✓ Zorg ervoor dat de onderwijsinspectie effectief kan toezien op het actief realiseren van de mogelijke overstap naar het gewoon onderwijs vanuit het buitengewoon onderwijs.
- ✓ Neem alle maatregelen die invloed hebben op het leersteundecreet telkens expliciet op in het leersteundecreet

(bijvoorbeeld de maatregel dat de klassenraad binnen het secundair onderwijs ook autonomie krijgt om een leerling met een IAC in uitzonderlijke gevallen een studiebewijs uit het gewoon onderwijs toe te kennen zonder een gelijkwaardigheidsprocedure bij de onderwijsinspectie).

- ✓ Er moet een beroepsprocedure beschikbaar zijn wanneer ouders en leerlingen niet akkoord gaan met de beslissing van de klassenraad in verband met studiebekrachtiging.
- ✓ Er is nood aan een formeel en consequent systeem voor studiebekrachtiging.

8. Basiszorg en verhoogde zorg

8.1 Versterking brede basiszorg en verhoogde zorg

In de memorie van toelichting staat de intentie om schoolteams beter te wapenen en ondersteunen om sterke brede basiszorg en verhoogde zorg aan te bieden. Een versterking van de brede basiszorg en verhoogde zorg is essentieel zodat scholen kwaliteitsvol en zorgzaam onderwijs kunnen aanbieden. Elke school heeft de opdracht om het onderwijsaanbod maximaal af te stemmen op de ontwikkeling van de leerlingen en daarvoor al het nodige te doen. Het aanbod van de school zal bepalen of er uitbreiding van zorg nodig is vanuit het leersteunmodel. Hoe beter het aanbod, hoe minder externe ondersteuning nodig zal zijn.

Leerkrachten krijgen zo meer handvaten om een krachtige leeromgeving voor alle leerlingen te creëren (= basiszorg). Ook leren ze om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften beter te ondersteunen (via verhoogde zorg met redelijke aanpassingen).

Hoe die krachtige leeromgeving vorm krijgt, hangt af van de leerkracht, schoolteam en schoolbeleid. Van belang zijn de creativiteit, bekwaamheid, de samenstelling, samenwerking en sfeer binnen het schoolteam, de zorg voor leerlingen binnen de

klas en school, de schoolcultuur en het beleidsvoerend vermogen van directies en de samenwerking met ouders en externen^{xviii}.

Inspelen op onderwijsbehoeften van elke leerling vraagt onder andere een goed zicht op de ontwikkeling van de leerlingen, een uitgebreide didactische kennis (lesmethodieken, differentiatie, universeel ontwerp van leren, klasmanagement, ...), een open en creatieve houding om deze kennis flexibel te kunnen toepassen en een voortdurende professionalisering. Dit gebeurt best binnen een schoolcontext die de leerkracht en leerling ondersteunt.

Het ontwerp leersteundecreet is niet duidelijk over de manier waarop deze brede basiszorg en verhoogde zorg zal versterkt worden. Het zal pas duidelijk worden in de uitvoeringsbesluiten op welke manier het schoolteam en leerkrachten in professionaliseringstrajecten zullen stappen. Deze uitvoeringsbesluiten worden verwacht tegen het najaar van 2022. Voor een geslaagde hervorming naar een meer inclusief en kwaliteitsvoller gewoon onderwijs is het een essentiële voorwaarde om de **brede basiszorg en de verhoogde zorg grondig te versterken met extra financiële middelen, ondersteuning, professionele vorming en in-service-training**. Zonder deze broodnodige versterking zal handelingsverlegenheid bij onderwijzend personeel blijven bestaan en leeft de verwachting dat experts van buitenaf de problemen zullen komen oplossen.

Wij wijzen ook op de interessante pilootprojecten rond inclusiecoaches en de mogelijkheden die dit biedt:

“Er zouden extra middelen vrijgemaakt moeten worden om in elk schoolteam een inclusiecoach aan te stellen. Die is nodig om alle neuzen in dezelfde richting te krijgen en inclusietrajecten samen met de leerlingen, ouders, leerkrachten, het schoolteam en ondersteuners te stroomlijnen. De durf ontbreekt vaak om ten volle de kaart van inclusie te trekken. Iemand uit het team zou vrijgesteld moeten worden om de inclusiegedachte binnen de school

uit te werken, een scharnierfunctie te vervullen en te experimenteren met universeel ontwerp voor leren.”^{xix}

8.2 Multidisciplinair team

Een hiaat in het GC- en het IAC-verslag is het aanbod aan revalidatie, logopedie en dagdagelijkse ondersteuning in het gewoon onderwijs. Dit maakt dat ouders en leerlingen in de brede basiszorg, verhoogde zorg en met een verslag in het gewoon onderwijs niet altijd dezelfde kansen krijgen als leerlingen met een IAC-verslag in het buitengewoon onderwijs. In het leersteundecreet (art. 99) staat dat “het individueel aangepast curriculum bepaalt hoe de doelen gerealiseerd zullen worden en hoe sociale, psychologische, orthopedagogische, medische of paramedische hulpverlening in het onderwijsaanbod wordt geïntegreerd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het netwerk en de ondersteunende partners die betrokken zijn naargelang de onderwijscontext waarin de leerling school loopt”.

Eenzelfde bepaling vinden we niet terug voor het GC-verslag. De commissie Struyf benadrukte reeds het belang van multidisciplinaire schoolteams.^{xx} In het schoolteam van de gewone school zou ruimte moeten zijn voor personeelsleden met een (para)medische, sociale en orthopedagogische achtergrond, eventueel op het niveau van de scholengemeenschap. Het is zinvol om hun competenties in te zetten op een onderwijskundige manier om de basiszorg en verhoogde zorg te verbeteren. Wij voegen daar nog aan toe dat er **nood is aan bijkomende paramedische ondersteuning van leerlingen**. Ouders in het gewoon onderwijs moeten revalidatie- en therapie sessies meestal zelf organiseren, tijdens of na de schooluren. Daarom moeten kansen om therapie te organiseren binnen het gewoon onderwijs versterkt worden.

Verenigingen van personen met een handicap benadrukken al lang de nood voor leerlingen met specifieke behoeften om in het regulier onderwijs logopedie of kinesitherapie te krijgen. Maar het gaat ruimer dan dat. Bijvoorbeeld: een maatschappelijk werker

zou baanbrekend werk kunnen doen als brugfiguur tussen school en gezin.

8.3 Aanbevelingen

- ✓ Voorzie **extra financiële middelen en ondersteuning** voor de versterking van de brede basiszorg en van de verhoogde zorg.
- ✓ Geef leerlingen met een **GC-verslag ook toegang tot revalidatie, logopedie of dagdagelijkse ondersteuning in het gewoon onderwijs.**

We herhalen hier ook enkele aanbevelingen uit ons eerder advies die we niet terugzien in het leersteundecreet:

- ✓ Professionalisering moet gebeuren vanuit een inclusieve visie. Dit geldt zowel voor leerkrachten als voor leerlingenbegeleiders.
- ✓ Bij de professionalisering moet ook aandacht gaan naar de omgang en methodes voor leerlingen in fase 2 (uitbreiding van zorg) en fase 3 (individueel aangepast curriculum of IAC).
- ✓ NOOZO is geen voorstander van (aparte) projectwerking. Versterk in plaats daarvan de bestaande lerarenopleidingen en vervolgopleidingen en neem diversiteit en inclusie op als (verplichte) basiscompetentie.
- ✓ Bewaak de kwaliteit van professionaliseringstrajecten voor actieve leerkrachten en zorg dat leerkrachten voldoende tijd kunnen nemen voor overleg en vormingen.
- ✓ Zorg dat in professionaliseringstrajecten ook aandacht gaat naar verankering van inclusie.
- ✓ Verhoog de diversiteit binnen schoolteams. Schoolteams met ervaringsdeskundigen rond handicap zijn een meerwaarde op gebied van inclusief onderwijs.
- ✓ Zet in op multidisciplinaire schoolteams zodat de kwaliteit van basiszorg en verhoogde zorg zou verhogen.

- ✓ Zorg voor dezelfde kansen in gewoon en buitengewoon onderwijs door het voorzien van revalidatie en paramedische hulp in het regulier onderwijs.

9. Leersteun

Het leersteundecreet wil de bestaande ondersteuningsnetwerken omvormen tot een structuur met maximaal 47 leersteuncentra. Leersteuncentra worden in het leven geroepen om leersteun anders te organiseren. Ze worden autonomer, als zelfstandige en onafhankelijke organisaties die minder gelinkt zijn aan het buitengewoon onderwijs. Het is een **goede evolutie dat leersteuncentra meer onafhankelijk worden** met eigen directies en de mogelijkheid krijgen om netoverschrijdend te werken.

NOOZO vindt het jammer dat er toch nog een uitzondering wordt gemaakt voor de types 4, 6 en 7. Zij kunnen enkel vanuit een school voor buitengewoon onderwijs worden opgericht. Gewone scholen kunnen ook niet rechtstreeks bij deze centra aansluiten. Ook zijn de andere leersteuncentra niet verplicht om los te komen van het buitengewoon onderwijs. Wij ijverden in ons vorig advies reeds voor onafhankelijke leersteuncentra, die niet onder invloed van scholen (voor buitengewoon onderwijs) staan.

Vanuit NOOZO willen we erop wijzen dat handicapspecifieke expertise niet uitsluitend terug te vinden is in het buitengewoon onderwijs. **Er moet op toegezien worden dat deze expertise breed genoeg blijft en ook aandacht heeft voor handicapdiversiteit, vooral ook vanuit de aanwezigheid van comorbiditeit (of dubbeldiagnose) bij de leerlingen.** Deze brede expertise maakt leerondersteuners breder inzetbaar, een cruciale voorwaarde om schoolnabij te kunnen werken. Leersteuncentra moeten leerondersteuners aantrekken die over voldoende handicapspecifieke expertise beschikken om minstens alle leerlingen uit de brede types te kunnen ondersteunen. Op

welke manier de onderwijsinspectie deze handicapspecifieke kennis zal beoordelen, blijft onduidelijk.

Wij vragen ons af op welke manier specifieke expertise ingezet zal worden die niet gebonden is aan het buitengewoon onderwijs, zoals bijvoorbeeld expertise rond hulpmiddelen die geschreven, gesproken of digitale communicatie ondersteunen (zoals organisaties met expertise rond Spreken Met Ondersteuning van Gebaren (SMOG), Leespraat, etc.).

Getuigenis: "Bij ondersteuning op school hebben we ingestemd met een verandering van type 4 (motorische beperking) naar type 7 (voor kinderen met auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis). Ons kind is motorisch beperkt maar heeft ook een hoge nood aan ondersteuning op taalontwikkeling. De coördinator van type 7 vertelde ons op het multidisciplinair overleg dat ze geen specifieke kennis hebben van SMOG, leespraat, spraakcomputers of methodieken voor ondersteuning bij kinderen die moeilijk tot praten komen. Nochthans zou je dit wel kunnen verwachten van het ondersteuningsnetwerk vanuit type 7. We blijven in de kou staan om, vanuit comorbiditeit en meervoudige diagnoses, de juiste en nodige handicapspecifieke ondersteuning te krijgen."^{xxi}

Het is alvast positief dat op vraag van en in samenspraak met ouders het leersteuncentrum een ad hoc samenwerking kan aangaan met een ander leersteuncentrum. Zo kan het leersteuncentrum specifieke expertise inwinnen. **NOOZO pleit ervoor om in het leersteundecreet expliciet op te nemen dat die vraag naar externe samenwerking een recht is van ouders.** Die vraag tot samenwerking moet ook mogelijk zijn voor andere (welzijns-)organisaties. Het accent moet liggen op keuzevrijheid.

9.1 Termijn leersteuntraject

NOOZO waardeert de vooropgestelde termijn waarop leersteun moet aangeboden worden: leersteun start vanaf de eerste

schooldag van het schooljaar. Dit veronderstelt opstart en organisatie nog vóór de grote vakantie. Elke nieuwe aanvraag wordt binnen een week beantwoord. Vanuit het perspectief van ouders en leerlingen kunnen we dit enkel toejuichen.

Toch maken we hier de bedenking dat de school voor gewoon onderwijs instaat voor de coördinatie en afstemming met partners. Het leersteuncentrum zit in een afhankelijke positie en moet van de betrokken school de ruimte krijgen om tijdig te kunnen afstemmen met partners en ouders. Indien de leersteuncentra binnen de week een ondersteuningsvraag moeten beantwoorden, stelt dat de leersteuncentra voor een organisatorische uitdaging. **Dit mag nooit ten koste gaan van de continuïteit en kwaliteit aan ondersteuning van leerlingen en ouders.**

De noodzakelijke continuïteit van ondersteuning bleek voorheen al een knelpunt: leerlingen konden zelden met dezelfde ondersteuner hun volledige onderwijstraject afleggen. Het leersteundecreet biedt hier geen oplossing voor. Gewone scholen kunnen elk jaar kiezen voor een ander leersteuncentrum. Welke impact heeft dit op het leertraject van leerlingen tijdens hun schoolloopbaan? We bevelen aan om dit grondig te monitoren.

Ook bij een ad hoc samenwerking met een ander leersteuncentrum voor specifieke expertise loopt de samenwerking tot het einde van het schooljaar. Elk schooljaar beslist het leersteuncentrum om de samenwerking te verlengen, de ondersteuning zelf op te nemen of met een ander leersteuncentrum samen te werken. Wij wensen meer flexibiliteit in duurtijd van ondersteuning die wordt afgewogen op basis van de handicapspecifieke leersteunnood van de leerling.

De behoefte aan ondersteuning verloopt niet altijd lineair, waardoor meer variatie nodig is in intensiteit aan ondersteuning. Leerlingen die een tijdje goed functioneren zonder ondersteuning, kunnen er later in hun schoolcarrière wel weer nood aan hebben. Zo zou het mogelijk moeten zijn om op bepaalde momenten in de

schoolloopbaan van een leerling meer of minder ondersteuning aan te bieden, tijdelijk stop te zetten of te hernemen.

9.2 Mandaat van de leerondersteuners

De school en het CLB bepalen in samenspraak met de ouders het ondersteuningstraject. Het leersteuncentrum zorgt voor de ondersteuning. Ondersteuners worden op deze manier te laat betrokken in het proces. Zo worden de pijnpunten uit het M-decreet herhaald: een ondersteuningsnetwerk wordt pas betrokken nadat een school voor zichzelf evalueert, al dan niet in samenspraak met CLB, dat de nodige aanpassingen disproportioneel zijn. Bovendien behoudt de school voor gewoon onderwijs ook de regie over het totale leerproces van een leerling. De ondersteuning is hier afhankelijk van. De ondersteuner krijgt op die manier een uitvoerend mandaat in het leertraject en heeft vaak nog weinig in de pap te brokken. Nochtans zou inbreng van de ondersteuner een traject kunnen versterken. De ondersteuner ziet in de klassen wat werkt en wat niet, maar kan dit zelden melden. Uit intervisies met ondersteuners bleek dat wanneer redelijke aanpassingen voor bepaalde leerlingen worden geweigerd de ondersteuner zich geremd voelde om op tafel te kloppen om het traject van een andere leerling binnen dezelfde school niet te hypothekeren.^{xxii}

We horen vaak dat ondersteuners enkel mogen ondersteunen op leerlingenniveau.^{xxiii} Sommigen moeten daarvoor zelfs samen met de leerling de klas uit. Bij een inclusieve visie op ondersteuning gaat het niet enkel om wat de leerling nodig heeft. Ook de noden van leerkracht en klas zijn belangrijk. Het gaat over hoe een leerling evenwaardig kan deelnemen aan de leeractiviteiten en hoe er samen een inclusieve leeromgeving wordt gecreëerd. De concrete ondersteuning is in die zin nooit de exclusieve taak van de ondersteuner. Wij hopen dat die inclusieve visie op ondersteuning dichterbij komt. Dat het ambt van leerondersteuner geïnspireerd wordt op het ambt van de zorgcoördinator zien wij als een kans. Een beter arbeidsstatuut voor ondersteuners is alvast

een belangrijke stap naar meer continuïteit bij de ondersteuning van leerlingen.

Toch zien we nog valkuilen op weg naar betere ondersteuning. Ondersteuners hebben een mandaat nodig om kwalitatieve ondersteuning te kunnen aanbieden op een inclusieve manier. **Het mandaat van de leerondersteuner zou op gelijke hoogte moeten komen van de CLB-medewerker.** Hoe positioneert de leerondersteuner zich? Wat mag hij doen? Wat behoort hij te doen? Wat is het referentiekader? Op welke manier wordt er interdisciplinair samengewerkt met het ondersteuningsteam? Het leersteuncentrum moet ook voldoende verbonden zijn met andere partners om goed te kunnen functioneren. De nood aan een duidelijk functie- en ontwikkelingsprofiel dringt zich op.

9.3 Een visie op inclusie

Het leersteundecreet legt de leersteuncentra op om een eigen visie en beleid te ontwikkelen rond leersteun. Vanuit NOOZO lijkt het ons belangrijk dat leersteuncentra daarnaast ook een visie op inclusie ontwikkelen die naar ouders, de school, het CLB en pedagogische begeleidingsdienst wordt gecommuniceerd.

Het decreet verwijst naar een 'referentiekader voor kwaliteitsvolle leersteun' dat nog niet gevalideerd is. Het is bijgevolg moeilijk in te schatten aan welke kwaliteitsvereisten de visie van een leersteuncentrum moet voldoen. We pleiten ervoor dat dit referentiekader wordt afgewerkt voordat het nieuwe leersteunmodel in werking treedt. **Binnen dit referentiekader moet voldoende aandacht gaan naar handelingsgericht en inclusief werken.**

We waarderen de keuze om de term inclusie als benodigde expertise van het leersteuncentrum op te nemen. NOOZO vraagt zich af op welke manier deze inclusie-expertise zal gewaarborgd worden. Het begeleiden van leerlingen in een inclusietraject binnen het gewoon onderwijs vereist specifieke expertise, die anders is dan leerlingen begeleiden in het buitengewoon onderwijs. De meeste ondersteuners komen uit het buitengewoon onderwijs. In

hoeverre kan deze inclusie-expertise verzoend worden met expertise vanuit het buitengewoon onderwijs? Ondersteuners zouden effectief en concreet rond inclusief werken moeten ondersteund en gecoacht worden.

9.4 Samen in cocreatie

Bij vragen of onduidelijkheid over leersteun kunnen scholen en ouders terecht bij het informatiepunt van het leersteuncentrum. Daar kunnen ze ook al aankloppen tijdens het handelingsgericht diagnostisch traject. Ouders, leerlingen en scholen zouden ook klachten kunnen signaleren via een klachtenprocedure. **Om neutraliteit te bewaren ziet NOOZO deze klachtenprocedure liever extern georganiseerd en op een laagdrempelige manier.**

Een onafhankelijk informatiepunt kan ouders breed informeren. Maar dit informatiepunt moet zijn ambities verder leggen dan louter informeren. Niet alle ouders staan even sterk in hun schoenen om een inclusief traject uit te stippelen. In het informatiepunt moeten ouders ook ondersteuning vinden om een inclusief traject te realiseren. Dit moet niet enkel vanaf het handelingsgericht diagnostisch traject, maar ook in een vroeger stadium. We verwachten van het informatiepunt een proactieve houding. Ouders moeten hier antwoorden kunnen vinden wanneer hun traject moeilijk loopt. Het moet ook mogelijk zijn om te melden wanneer zaken niet correct verlopen. **We verwachten een meer bemiddelende houding vanuit het leersteuncentrum waarbij samen met partners in cocreatie gezocht wordt naar antwoorden op een ondersteuningsvraag vanuit een inclusieve visie.**

Ondersteuners kunnen hierbij fungeren als brugfiguur tussen de ouders, de leerling en andere onderwijspartners. Wij pleiten dus voor een goed **uitgebouwd ondersteuningspunt** in plaats van een informatiepunt.

9.5 Leersteunraad

Het leersteuncentrum en de school beslissen via de leersteunraad samen hoe leersteun wordt aangevraagd en hoe ondersteuning

wordt aangeboden. Elke aangesloten school heeft een vertegenwoordiger in deze leersteunraad.

We benadrukken hier het belang van een eigen visie op inclusie om te voorkomen dat scholen via de leersteunraad de ondersteuning in een bepaalde richting duwen die zou indruisen tegen de inclusiegedachte en het belang van het kind.

Een vertegenwoordiging van ouders in de leersteunraad is mogelijk, maar is niet verplicht. Dit gaat voor NOOZO niet ver genoeg. Er is meer nodig om ouders volwaardig te laten participeren en te laten wegen op het beleid van het leersteuncentrum:

- In de leersteunraad moet er verplicht ruimte worden voorzien voor oudervertegenwoordiging.
- De mogelijkheid wordt voorzien om coaching (of in duo) aan te bieden vanuit vertegenwoordiging.
- Ouders moeten een gelijkwaardige en (mede-) beslissende stem hebben in de leersteunraad.

Ook denken we aan vertegenwoordiging van ervaringsdeskundigen of (oud-)leerlingenraden.

Deze bijeenkomsten van de leersteunraad moeten zo toegankelijk mogelijk georganiseerd worden. Het is nodig om rekening te houden met mogelijke drempels bij ouderparticipatie (bijvoorbeeld: gepast tijdstip voor overleg, eenvoudig taalgebruik, ondersteuning op maat of coaching aanbieden, etc.).

9.6 Aanbevelingen

- ✓ NOOZO blijft ijveren voor **onafhankelijke leersteuncentra over alle types**. Wij vinden het een gemiste kans dat leersteuncentra niet verplicht zijn om los te komen van het buitengewoon onderwijs.
- ✓ NOOZO pleit ervoor dat handicapspecifieke expertise binnen leersteuncentra breed genoeg blijft en ook **aandacht heeft voor handicapdiversiteit**.

- ✓ NOOZO pleit ervoor om in het leersteundecreet expliciet op te nemen dat de **vraag tot ad hoc samenwerking met een ander leersteuncentrum een recht is van ouders**. Die vraag tot samenwerking moet ook mogelijk zijn voor andere (welzijns-)organisaties.
- ✓ De starttermijn van een leersteuntraject (vanaf de eerste schooldag en binnen 1 week na een nieuwe aanvraag) mag **nooit ten koste gaan van de continuïteit en kwaliteit aan ondersteuning** van leerlingen en ouders.
- ✓ Geef leerondersteuners een mandaat dat hen in staat stelt kwalitatieve ondersteuning aan te bieden op een inclusieve manier. **Breng het mandaat op gelijke hoogte van de CLB-medewerker**. Er is nood aan een duidelijk functie- en ontwikkelingsprofiel van de leerondersteuner.
- ✓ Leg leersteuncentra op om naast een eigen visie en beleid rond leersteun ook een **visie op inclusie** te ontwikkelen die naar alle betrokkenen wordt gecommuniceerd. **Ontwikkel instrumenten die de inclusie-expertise binnen leersteuncentra moeten waarborgen** (professionalisering meetbaar maken).
- ✓ **Werk het referentiekader af voordat het nieuwe leersteunmodel in werking treedt**. Binnen dit referentiekader moet voldoende aandacht gaan naar handelingsgericht en inclusief werken.
- ✓ Organiseer de klachtenprocedure rond leersteun op een **externe manier**, buiten de leersteuncentra.
- ✓ We verwachten van het informatiepunt een **proactieve en bemiddelende houding**, waarbij ouders ondersteuning moeten kunnen vinden om hun inclusief traject te realiseren, zelfs nog voor het handelingsgericht diagnostisch traject van start gaat. Wij pleiten eerder voor een **goed uitgebouwd ondersteuningspunt** in plaats van een informatiepunt.

- ✓ Maak in leersteunraden **verplicht ruimte voor oudervertegenwoordiging** en ondersteun ouders om hun volwaardige participatie waar te kunnen maken. Ouders moeten een **gelijkwaardige en (mede-) beslissende stem** hebben in de leersteunraad.

9.7 Syntra-opleidingen en duaal leren

In het ontwerpdecreet worden een aantal schoolvormen toegevoegd. De Syntra-opleidingen zitten in een overgangsfase (dual aspect zit nu onder secundair onderwijs). Niet alle Syntra-opleidingen komen in aanmerking voor leersteun. Duaal leren binnen het secundair onderwijs kan wel aanspraak maken op leersteun.

Het budget is voor basis- en secundair onderwijs nu ook al opgesplitst. Niet omdat de doelgroep verruimd is, maar omdat het budget ook verruimd is. **Hetzelfde budget zal dus over meer hoofden verdeeld moeten worden.** Er bestaan nog geen cijfers over het aantal bijkomende leerlingen.

Bepaalde Syntra's zullen dus ook moeten aansluiten bij een leersteuncentrum. Het is nog niet duidelijk hoe en op welke manier zij begeleid zullen worden bij de keuze voor een leersteuncentrum.

9.8 Budget en telling

Het budget voor leersteun (190 miljoen euro) wordt niet opgetrokken. Nochtans vindt NOOZO dat een versterking van de leersteun enkel maar kan met een verhoging van de beschikbare middelen.

De omkadering wordt nu toegekend in de vorm van punten in plaats van lestijden en uren. Dit zou louter een andere manier van tellen zijn en geen invloed hebben op de aanstelling van personeel. Er moet verder onderzocht worden of dit weldegelijk een nuloperatie betreft.

Bovenop het budget voor ondersteuning wordt 4,3 miljoen euro gereserveerd om te kunnen voorzien in directie, coördinatie,

administratie en aanvangsbegeleiding van de leersteuncentra. Dit bedrag wordt aangevuld met 3% die in mindering wordt gebracht van de gegarandeerde omkadering, om te kunnen voorzien in directie, coördinatie en administratie van de leersteun.

De school genereert middelen en maakt een keuze voor een leersteuncentrum. Om ondersteuning te bieden met effect op de klasvloer voert men een nieuwe middelenverdeling in. In plaats van de huidige 70/30 – regeling wordt 60% van de middelen bepaald door het aantal “gewone leerlingen”. 40% van de middelen wordt bepaald op basis van het gemiddeld aantal leerlingen met een IAC-verslag, OV4-verslag, GC-verslag type basisaanbod, 3 of 9 in de scholen voor gewoon onderwijs. Door het gemiddelde te nemen wil men voorkomen dat een bepaald type meer gewicht krijgt.

Bij NOOZO leeft een **dubbel gevoel bij de 60/40-verdeling**: enerzijds zullen scholen meer middelen kunnen ontvangen voor ondersteuning, anderzijds zal sneller overgegaan worden tot het schrijven van verslagen. Dit zou voor meer planlast en administratieve druk kunnen zorgen bij de CLB's. Er leeft bezorgdheid dat daardoor de bestaande wachtlijsten om een diagnostisch traject te lopen nog verder zullen oplopen. Dit mag er niet toe leiden dat er ongelijkheden ontstaan in de toekenning van verslagen waardoor leerlingen niet de gepaste ondersteuning ontvangen. In het ontwerpdecreet staan geen maatregelen opgesomd om de planlast van scholen en CLB's in te perken. De CLB's moeten voldoende versterkt worden om de kwaliteit van de handelingsgerichte diagnostiek te waarborgen. Daarnaast vraagt NOOZO zich af op welke manier het CLB haar draaischijffunctie ten volle kan benutten als veel energie zal uitgaan naar administratie.

Leerlingen met een IAC-verslag type 2, 4, 6 en 7 in gewoon onderwijs krijgen “gelijke omkadering als in het buitengewoon onderwijs”. De ongelijke verdeling van middelen tussen een leerling met GC-verslag of IAC-verslag blijft ongewijzigd in het leersteundecreet. **Er leeft ongerustheid dat ouders sneller**

zullen kiezen voor een IAC-traject omdat deze keuze hun kind meer ondersteuning zal opleveren.

Leersteuncentra die kinderen vanuit Types 3-9-BA (=basisaanbod) ondersteunen, krijgen minder middelen. Deze ongelijkheid blijft in stand gehouden door het niet optrekken van de budgetten onder gesloten enveloppe. Wanneer meer leerlingen uit deze types een beroep doen op ondersteuning neemt het budget niet toe. In de praktijk betekent dit dat er minder geld beschikbaar is om alle leerlingen voldoende ondersteuning aan te bieden. NOOZO pleit voor een **open einde financiering** voor ondersteuning van deze leerlingen. Ondersteuning op basis van de noden van de leerling is essentieel om hen voldoende onderwijskansen te bieden.

9.9 Aanbevelingen

- ✓ Werk de ondersteuning op basis van een open einde financiering uit.
- ✓ Verlaag de administratieve last bij CLB's om de kwaliteit van de handelingsgerichte diagnostiek en draaischijffunctie te waarborgen.
- ✓ Voorzie voldoende omkadering voor leersteun vanuit IAC- of OV4-verslag.

10. Leerlingenbegeleiding en inspectie

Het leersteundecreet wil inzetten op een versterking van leerlingenbegeleiding in scholen. De CLB's krijgen de opdracht om de school te ondersteunen bij stagnerende of negatieve evolutie in de fase van verhoogde zorg. Voor ouders en leerlingen is het belangrijk dat scholen zich versterken vooraleer het fout dreigt te gaan en de inclusie van de leerling in het gedrang komt.

Vaak horen we dat CLB's inclusieve trajecten in vraag stellen of te snel doorverwijzen naar buitengewoon onderwijs. Bij de kwaliteitscontrole van de inspectie op begeleidingstrajecten vanuit

CLB's vraagt NOOZO om **ook een inclusieve visie op te nemen als indicator voor kwaliteitsvolle begeleiding.**

In de evaluatie van het ondersteuningsmodel kwam naar voor dat de pedagogische begeleidingsdiensten een proactieve rol moeten opnemen.^{xxiv} Het huidig begeleidingsmodel van de pedagogische begeleidingsdienst (PBD) zit verkeerd. Een PBD komt meestal in actie na een doorlichting of op vraag van een school. Daarbij krijgen de instellingen met de hoogste nood (op basis van doorlichtingsverslagen) prioriteit. Zolang er dus geen urgentie of vraag is, komt een PBD niet meteen in actie. Dat is een gemiste kans. Als een school volgend schooljaar rond inclusie wil werken, moet die vraag meestal een jaar op voorhand gesteld worden.

In plaats van doorlichtingsverslagen als maatstaf te nemen, vraagt NOOZO om ook **op basis van signalen van ouders, ondersteuners of CLB's** scholen bij te staan om het recht op inclusief onderwijs voor elke leerling te realiseren. De PBD's moeten zich daarvoor professionaliseren op vlak van inclusief onderwijs. Zij moeten voldoende slagkracht krijgen om dit te realiseren en ook om personeel binnen CLB's en leersteuncentra te begeleiden. Stelselmatig werden middelen bij de PBD en het aantal competentiebegeleiders afgebouwd. **We pleiten er dan ook voor om het budget van de pedagogische begeleidingsdiensten terug uit te breiden.**

De onderwijsinspectie moet bijzondere aandacht hebben voor CLB's die systematisch meer GC-verslagen en IAC-verslagen opmaken. De angst voor een doorlichting kan CLB's demotiveren om verslagen te schrijven, zelfs wanneer die nodig zijn. **Het kan niet de bedoeling zijn om de opmaak van verslagen af te remmen bij leerlingen die ondersteuning nodig hebben.**

11. Samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs

11.1 Deeltijds gewoon en buitengewoon onderwijs

Leerlingen die een individueel aangepast curriculum volgen, zullen deeltijds in het gewoon en buitengewoon onderwijs les kunnen volgen (art.86). Vanuit NOOZO zijn we van oordeel dat maximaal halftijds lessen bijwonen niet volgens de principes van inclusief onderwijs is. Het Europese Centrum voor Inclusief Onderwijs geeft als richtlijn dat je pas van inclusief onderwijs spreekt als leerlingen met een beperking minstens 80% van de onderwijstijd doorbrengen in de reguliere klascontext met leeftijdsgenoten zonder beperking.^{xxv} **Er moet meer aandacht zijn voor de mogelijkheid om leerlingen 80% van de lestijden met de klasgroep te laten volgen.**

Bij een deeltijdse lesbijwoning in gewoon en buitengewoon onderwijs is inzet van omkadering vanuit het leersteunmodel niet mogelijk. Volgens NOOZO zal deze maatregel mislukken wanneer er geen leersteun wordt aangeboden. We pleiten voor de mogelijkheid om **ook ondersteuning te voorzien in het buitengewoon onderwijs** voor leerlingen uit het gewoon onderwijs.

Leerlingen kunnen tijdens een proefperiode van 2 jaar les volgen in het gewoon onderwijs, met oog op een permanente terugkeer. Voor deze leerlingen zullen ouders ook zelf moeten instaan voor vervoer. Vervoer naar school is een belangrijk criterium bij schoolkeuze. Ouders zullen geremd zijn om te kiezen voor deeltijdse lesbijwoning in het gewoon onderwijs als deze ondersteuning ontbreekt.

In het voorontwerp is ervoor gekozen om leerlingen uit het buitengewoon onderwijs na een proefperiode (van 2 jaar) zonder ontbindende voorwaarden toe te laten in het gewoon onderwijs. We hadden liever gezien dat leerlingen vanuit een inclusief principe

van bij de start zich kunnen inschrijven in het gewoon onderwijs en niet in het buitengewoon onderwijs.

Als samenwerking tussen buitengewoon en gewoon onderwijs wordt nagestreefd, is ook **professionalisering van personeel in het buitengewoon onderwijs rond het concept inclusie cruciaal.**

11.2 Aanbevelingen

- ✓ Zorg ervoor dat leerlingen de mogelijkheid krijgen om 80% van de lestijd met leerlingen uit gewoon onderwijs te volgen.
- ✓ Professionalisering rond inclusie van personeel in het buitengewoon onderwijs is cruciaal bij samenwerking met het gewoon onderwijs.

12. Beroep en bemiddeling

In het ontwerpdecreet leersteun zit een paradox: de CLB's moeten enerzijds leerkrachten en schoolteams ondersteunen en anderzijds een consultatieve functie vervullen. Voor de opmaak van een verslag moet er een handelingsgerichte diagnostiek aan voorafgegaan zijn. Wie ziet hierop toe? De verantwoordelijkheid voor bemiddeling bij moeilijkheden rond verslagen ligt bij de CLB's. De CLB's zijn dus tegelijkertijd rechter en betrokken partij.

Het CLB krijgt een opdracht rond bemiddeling. Bemiddeling kan ook ingezet worden in het kader van de afweging van redelijke aanpassingen. Een medewerker van een betrokken CLB neemt dit op. Indien dit niet volstaat, kan de hulp ingeroepen worden van een ander CLB.

We horen vaak dat het CLB de kant van de school kiest. Uit de evaluatieonderzoeken van het M-decreet blijkt dat ouders het CLB soms als partijdig ervaren.^{xxvi} Met de school moeten ze in de toekomst verder werken, met de ouders niet. **Vanuit NOOZO bevelen we aan om (minstens) meteen een ander CLB in te schakelen bij bemiddeling.**

Bij onenigheid tussen ouders, school en CLB over het IAC-verslag of OV4-verslag kan een beroep gedaan worden op de Vlaamse Bemiddelingscommissie. Maar deze commissie oordeelt enkel over een IAC-verslag en behandelt geen GC-verslag.

We lezen in het voorontwerp leersteundecreet dat verschillende actoren (CLB's, LOP's, leersteuncentra, ...) een rol krijgen toebedeeld bij bemiddeling of behandeling van klachten. Liever zien we een centrale, meer neutrale organisatie als bemiddelaar.

Ouders zien ook door de bomen het bos niet meer. We pleiten voor een **laagdrempelige en neutrale ombudsdienst** waar ouders terecht kunnen voor alle vragen rond bemiddeling of behandeling van klachten. Het moet ook mogelijk zijn om te melden wanneer zaken niet correct verlopen (zoals wanneer een school of CLB ontraadt om een inclusief traject op te starten).

Tot slot benadrukken we dat alle beroeps- en bemiddelingsprocedures steeds gratis moeten zijn. Zo krijgen alle ouders dezelfde kansen.

12.1 Aanbevelingen

- ✓ Ouders ervaren het CLB vaak als partijdig. Daarom pleit NOOZO voor een **neutrale bemiddelaar**. Indien beleidsmakers toch blijven inzetten op het CLB als bemiddelaar, dan verwachten wij dat minstens een niet-betrokken CLB deze rol vanaf het begin opneemt.
- ✓ Er zijn verschillende bemiddelingsinstanties die verschillende problemen behandelen. Het landschap is complex en ouders zien door de bomen het bos niet meer. Wij pleiten daarom voor een **laagdrempelige en neutrale dienst waar ouders terecht kunnen voor alle vragen rond bemiddeling en behandeling van klachten**.

13. Commissie inclusief onderwijs

Het leersteundecreet stelt dat een onafhankelijke commissie wordt opgericht met de opdracht om een advies te formuleren over de

evolutie naar inclusief onderwijs en de rol van gewoon en buitengewoon onderwijs voor een periode van 2 schooljaren.

NOOZO vraagt om rekening te houden met de diversiteit in het brede handicapmiddenveld bij samenstelling en vertegenwoordiging in de commissie vanuit het principe 'Nothing about us, without us' (VN-verdrag handicap). **We verwachten dat dit middenveld (in al zijn diversiteit) ook een effectieve stem krijgt.** Bovendien verwachten we een juiste financiering voor vertegenwoordiging van ouders en personen met een handicap. We hopen dat het advies van deze commissie effectief zal leiden tot een plan van aanpak voor een hervorming naar een eengemaakt inclusief onderwijssysteem op lange termijn.

14. Transversaal beleid

Andere beleidsdomeinen spelen een belangrijke rol bij het realiseren van gepaste ondersteuning aan scholen en leerlingen. Vooral het persoonlijk assistentiebudget vormt voor een aantal leerlingen een noodzakelijke voorwaarde en belangrijke sleutel tot een succesvol inclusief leertraject.

Deze assistentie is bijvoorbeeld nodig bij verplaatsingen van en naar school, het uitvoeren van schoolse activiteiten, deelname aan uitstappen, pedagogische of orthopedagogische begeleiding.

Zolang wachtlijsten bij de toekenning van een persoonlijk assistentiebudget (PAB) niet worden weggewerkt, zal dit een rem zetten op degelijk inclusief onderwijs en kan dit ouders noodgedwongen doen kiezen voor het buitengewoon onderwijs. Dit is de verantwoordelijkheid van het beleidsdomein Welzijn. **Een keuze tussen inclusief en buitengewoon onderwijs mag nooit een keuze zijn tussen weinig of veel ondersteuning.**

Het leersteundecreet maakt geen werk van transversaal beleid. Nochtans is dit een belangrijk instrument om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden. Bovendien bepaalt het VN-Verdrag handicap (art. 24.2.e)

dat leerlingen binnen het inclusief onderwijs de nodige ondersteuning moeten krijgen om hun effectieve deelname aan het onderwijs te faciliteren. **Elk beleidsdomein moet maatregelen nemen om inclusie op dit domein mogelijk te maken.** Het domein Onderwijs draagt een verantwoordelijkheid voor wie assistentie nodig heeft in de klas.

Daarnaast is er **geen duidelijkheid rond tegemoetkomingen in de vervoersonkosten binnen een inclusief traject.** Leerlingen met een niet-fysieke beperking in het gewoon onderwijs hebben geen recht op terugbetaling van het vervoer. Dit kan een ernstige rem betekenen op de keuze voor het gewoon onderwijs bij kinderen die aangewezen zijn op het openbaar vervoer. Hier moeten afspraken gemaakt worden tussen het Departement Onderwijs en het Departement Welzijn (VAPH).

14.1 Aanbevelingen

- ✓ Maak werk van transversaal beleid op het vlak van onderwijs. Om een kwaliteitsvolle omkadering van leerlingen met een ondersteuningsnood te voorzien is beleid over verschillende beleidsdomeinen heen nodig.
- ✓ Zorg voor een vlotte toegang tot het persoonlijk assistentiebudget (PAB) om assistentie thuis of op school te organiseren en financieren.
- ✓ Maak afspraken tussen Departement Welzijn en Departement Onderwijs over terugbetaling van vervoer in het gewoon onderwijs.

Bijlage 1: begrippenlijst

CLB, afkorting van centrum voor leerlingenbegeleiding: Elke school in Vlaanderen werkt samen met een CLB. Ouders, leerlingen, leraren en directies kunnen beroep doen op een team van artsen verpleegkundigen, psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers voor informatie, hulp en begeleiding.

CLR, afkorting van Commissie Leerlingenrechten: centrale beroepsinstantie die beslist over de aanmeldingsprocedures (bv. weigering inschrijving) of klachten in het basis en secundair onderwijs. De commissie werkt onafhankelijk. Zowel ouders als scholen kunnen terecht bij deze commissie.

Curriculum: een leerprogramma of leerplan van een school of opleiding waarin een opsomming staat van de leerstof en doelen die behaald dienen te worden.

Disproportioneel: Wanneer de school oordeelt dat de redelijke aanpassingen disproportioneel zijn en dus niet in verhouding staan tot het doel of te veel belasting veroorzaken, kan na grondige motivatie van de school een leerling geweigerd worden of de inschrijving ontbonden worden.

Eindtermen: zijn beknopte omschrijvingen van de kennis, inzichten en vaardigheden waarover een leerling of student aan het eind van een opleiding minimaal over zou moeten beschikken. Het streefdoel van wat een leerling of student kent, snapt en kan na voltooiing van een opleiding.

GC-verslag of verslag gemeenschappelijk curriculum (vroeger: gemotiveerd verslag). Dit geeft toegang tot leersteun. Dit geeft recht op leersteun in de fase 'uitbreiding van zorg' aan leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen.

Handelingsplanmatig werken: een cyclisch proces met de fases van beginsituatiebepaling, doelenselectie, voorbereiding, uitvoering en evaluatie.

IAC-verslag: verslag individueel aangepast curriculum (vroeger: verslag). Dit geeft toegang tot een individueel aangepast leerprogramma in gewoon en of buitengewoon onderwijs.

LOP, afkorting van lokaal overlegplatform: Dit is een samenwerkingsverband tussen scholen en middenveldorganisaties om gelijke kansen in het onderwijs te verbeteren.

Ontbindende voorwaarden: leerlingen met een verslag van het CLB worden in het gewoon onderwijs onder ontbindende

voorwaarden ingeschreven. Dit betekent dat de school de leerling voorlopig inschrijft en binnen een redelijke termijn en uiterlijk 60 kalenderdagen na de effectieve start van de lesbijwoning beslist tot een definitieve inschrijving na afweging of de aanpassingen die de leerling nodig heeft proportioneel dan wel disproportioneel zijn.

Ontwikkelingsdoelen: zijn doelstellingen waar scholen bij hun leerlingen naar streven in het kleuteronderwijs en het buitengewoon onderwijs. Leerlingen die niet het gemeenschappelijk leerprogramma doorlopen maar een individueel leerprogramma doorlopen in het buitengewoon onderwijs moeten ontwikkelingsdoelen nastreven. De klassenraad selecteert de ontwikkelingsdoelen aangepast aan de noden en mogelijkheden van elke leerling.

Open-end financiering: de middelen stijgen mee met de stijging van het aantal kinderen met specifieke onderwijsbehoeften.

OV4-verslag: geeft leerlingen toegang tot opleidingsvorm 4 binnen het gemeenschappelijk curriculum.

PBD, afkorting van pedagogische begeleidingsdiensten: ondersteunen de onderwijsinstellingen en centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's). Elke onderwijskoepel heeft een PBD. Zij staan in voor opdrachten die:

- Het beleid van de school versterken.
- De professionalisering van het onderwijspersoneel bevorderen.

Proportionaliteit: Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften hebben recht op redelijke aanpassingen. De school weegt deze redelijke aanpassingen af aan de proportionaliteit, met andere woorden: de mate waarin de specifieke maatregelen voldoen om het doel te bereiken (nodig om te kunnen komen tot leren) en in verhouding staan tot de eventuele belasting die ze teweegbrengen zoals:

- Kostprijs
- Gebruiksduur

- Impact op de klas- of schoolorganisatie
- Impact op de omgeving en op andere leerlingen
- Mate waarin de leerling met een beperking door de aanpassing daadwerkelijk kan deelnemen
- Al dan niet ontbreken van gelijkwaardige alternatieven

Redelijke aanpassingen: Een redelijke aanpassing verandert iets aan een omgeving, waardoor die toch toegankelijk wordt voor een persoon met een handicap. Deze maatregel maakt het effect van de onaangepaste omgeving ongedaan waarmee een persoon met een handicap te maken krijgt.

Bijlage 2: samenstelling van de werkgroep

Brailleliga

Doof Vlaanderen

FOVIG

Gezin en handicap

GRIP (Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap)

LAVA (Lees en adviesgroep volwassenen met autisme)

Ouders voor Inclusie

Sprankel Leerproblemen vzw

Overleggroep OKLO: Ouders van normaal- en hoogbegaafde Kinderen met specifieke Leer- en/of Ontwikkelingsproblemen (BEKINA vzw Begaafde kinderen en adolescenten, Centrum ZITSTIL vzw Omgaan met ADHD, CETOS vzw Centrum Taalontwikkelingsstoornissen, DYSPRAXIS vzw Oudervereniging van kinderen met Coördinatie-ontwikkelingsstoornis, IKTIC Tourettevereniging België vzw, SPRANKEL Leerproblemen vzw)

Eindnoten

ⁱ Memorie van toelichting, Ontwerp van decreet over leersteun. p. 3.

ⁱⁱ Geanonimiseerd citaat uit klankbordgroep onderwijs op 12 september 2022.

ⁱⁱⁱ Schraepen, B. (2021). *Excludes. Wat uitsluiting doet met mensen*. (Eerste druk) OWL PRESS. Gent, p. 120-130.

^{iv} European Agency for Special Needs and Inclusive Education, Evidence of the Link Between Inclusive Education and Social Inclusion: Final Summary Report (S.Symeonidou, ed.), Odense, Denmark, 2018, p. 6.

^v European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2014. Vijf kernboodschappen voor inclusief onderwijs. Van theorie naar praktijk. Odense, Denemarken: European Agency for Special Needs and Inclusive Education.

^{vi} Schraepen, B. (2021). *Excludes. Wat uitsluiting doet met mensen*. (Eerste druk) OWL PRESS. Gent, p. 120-130.

^{vii} Beno Schraepen, interview op 26 juli 2022.

^{viii} Kerpel, A., (2014, 1 juni) Handelsgericht werken. *Kennisplatform voor het onderwijs*. Geraadpleegd op 1 augustus 2022, van <https://wij-leren.nl/hgw-handelingsgericht-werken.php>

^{ix} Geanonimiseerd citaat uit klankbordgroep onderwijs op 12 september 2022.

^x Weyts, B., Memorie van toelichting bij ontwerp van decreet over Leersteun (2022, 8 juli), brief adviesvraag van de Vlaamse Regering over het ontwerp van decreet over Leersteun, ontvangen

op 13 juli 2022.

^{xi} General Comment No. 4 on Article 24 -the right to inclusive education, Convention on the Rights of Persons with Disabilities, 2016.

^{xii} Commissie Struyf, Evaluatie van het nieuwe ondersteuningsmodel. Rapport op basis van beschikbare bronnen over de organisatie en werking van het ondersteuningsmodel in de periode van 1 september 2017 tot 31 augustus 2019 (2020), p. 147.

^{xiii} Geanonimiseerd citaat uit klankbordgroep onderwijs op 12 september 2022.

^{xiv} Schraepen, B., (2021). *Excludes. Wat uitsluiting doet met mensen*. (Eerste druk) OWL PRESS. Gent, p.143.

^{xv} Unia (z.d.) *Wat zijn redelijke aanpassingen?* Geraadpleegd op 14 september 2022, van <https://www.unia.be/nl/actiedomeinen/onderwijs/wat-zijn-redelijke-aanpassingen>

^{xvi} Geanonimiseerd citaat uit klankbordgroep onderwijs op 12 september 2022.

^{xvii} Lelong, J., (2022, 11 juli) M-decreet verdwijnt: 'ik mis de stem van de ouders'. *De Morgen*. <https://www.demorgen.be/nieuws/m-decreet-verdwijnt-ik-mis-de-stem-van-de-ouders~ba97a881/>

^{xviii} Schraepen, B., (2019). Een kader voor kwalitatieve onderwijsondersteuning. *Welwijs. Jaargang 30, nr. 2*, p.23-27.

^{xix} Citaat van een leerkracht en inclusiecoach uit basisonderwijs op 15 september 2022.

^{xx} Commissie Struyf, Evaluatie van het nieuwe ondersteuningsmodel. Rapport op basis van beschikbare bronnen over de organisatie en werking van het ondersteuningsmodel in de periode van 1 september 2017 tot 31 augustus 2019 (2020).

^{xxi} Geanonimiseerd citaat uit klankbordgroep onderwijs op 12 september 2022.

^{xxii} Uit mondeling interview met Beno Schraepen, dd. 26 juli 2022.

^{xxiii} Commissie Struyf, Evaluatie van het nieuwe ondersteuningsmodel. Rapport op basis van beschikbare bronnen over de organisatie en werking van het ondersteuningsmodel in de periode van 1 september 2017 tot 31 augustus 2019 (2020).

^{xxiv} Commissie Struyf, Evaluatie van het nieuwe ondersteuningsmodel. Rapport op basis van beschikbare bronnen over de organisatie en werking van het ondersteuningsmodel in de periode van 1 september 2017 tot 31 augustus 2019 (2020), p. 12.

^{xxv} European Agency for Special Needs and Inclusive Education.

^{xxvi} Knelpuntennota M-decreet (Kinderrechtencommissariaat: Brussel, 2016), p. 2.